

Vatra veche

2

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA
ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE

* Serie veche nouă* Anul I, nr. 2, aprilie 2009 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc

VATRA, Seria 1971, Redactor-șef Romulus Guga

„ICOANA DIN FEREASTRĂ” – ICOANA ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

VATRA DIALOG CU NICHITA STĂNESCU

Vatra ²veche

TIRGU—MUREȘ

DIRECTORI FONDATORI: I. SLAVICI, I. L. CARAGIALE, G. COȘBUC (1894)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA
ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE

* Serie veche nouă* Anul I, nr. 2, aprilie 2009

„ICOANA DIN FEREASTRĂ” – ICOANA ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

VATRA DIALOG CU NICHITA STĂNESCU

Puls

Chișinău - Târgu-Mureș: parteneriat durabil

Marele poet Grigore Vieru spunea:
«Podul de cărți» e etapa obligatorie după
«Podul de flori».

Anume «Podul de flori» Târgu –
Mureș – Chișinău a dat naștere bibliotecii
noastre, acel «Pod de cărți» obligatoriu.

Biblioteca
publică «Târgu-Mureș»
din sect. Râșcani apare în
peisajul cultural al
Capitalei la 31 august
1996, fondată în baza
unui acord de colaborare
între Biblioteca
Municipală «B.P.Hasdeu»
și Biblioteca Județeană
Mureș din Târgu-Mureș.

Inițiativa îi
aparține prof. Dimitrie
Poptămaș, pe atunci
directorul Bibliotecii
Județene Mureș, care
astfel și-a realizat nobilul vis de a deschide la
Chișinău o bibliotecă de carte românească.

La baza colecției bibliotecii au stat cele
5 mii titluri de cărți: noutăți editoriale și donații
ale unor intelectuali târgumureșeni.

Dimitrie Poptămaș menționa: «cea mai
durabilă este colaborarea prin cultură, cartea
este esența cea mai pură a sufletului omenesc».
Dumnealui și-a propus ca Biblioteca «Târgu-
Mureș» din Chișinău să devină un adevărat
centru cultural și informațional, de aceea, pe
parcursul anilor, cu diverse ocazii, aducea
instituției noastre cărți noi de calitate: dicționare,
enciclopedii, surprize editoriale pentru copii,
cărți din toate domeniile cunoașterii umane utile
tineretului studios.

În prezent colecția bibliotecii cu
caracter enciclopedic numără peste 30 mii
volume, care sunt expuse integral accesului liber
la raft - important avantaj pentru utilizatori. Cu
recunoștință și mândrie remarcăm faptul că 60 %
din colecția bibliotecii sunt donații oferite de
târgumureșeni. Vreau să menționez donatorii
generoși: N. Băciuț, C. Moraru, L. Lădariu, V.
Marica, Z. Ghițulescu, I. Șandru, M. Suci, T. A.
Enăchescu, L. Pop-Tofălean, Gh. Perian ș.a.
Remarcabilă este donația prof. Timotei A.
Enăchescu, originar din Basarabia, care ne-a

dăruit biblioteca sa personală în număr de 2 mii
volume.

În baza bunelor relații stabilite între
biblioteca noastră și Biblioteca Județeană Mureș,
în 1997 Primăria mun. Târgu-Mureș a încheiat
cu Pretura sect. Râșcani un protocol de
colaborare pe multiple planuri: culturale,
economice și educaționale. Anual, la Hramul
Chișinăului participă delegații din Târgu-Mureș,
iar în luna iunie la Zilele Târgumureșene
participă personalități marcante chișinăuene.

În 2003, ca semn de apreciere a
frumoaselor realizări în promovarea cărții
românești, Primăria
de Târgu-Mureș mi-
a acordat distincția
«PRO URBE»
pentru care îi sunt
foarte
recunoscătoare.

Biblioteca
«Târgu-Mureș»,
**ctitorită într-un
ceas bun**, a mai
avut și **șansa**, în
aceste timpuri mai
puțin favorabile
pentru cultura

națională, să beneficieze de o renovare capitală a
sediului, care a durat aproape 4 ani.

În februarie anul curent biblioteca și-a
redeschis larg ușile pentru miile de cititori care
așteptau frenetic acest eveniment.

Biblioteca «Târgu-Mureș» are un loc
aparte în comunitatea chișinăuiană pentru
orientarea ei către utilizatori, cărora le oferă
acces fără restricții la informație și lectură,
oportunități de instruire și de loisir printr-un
spectru larg de servicii moderne.

Grație frumoasei și rodnicei colaborări
cu mun. Târgu-Mureș, astăzi biblioteca noastră a
devenit o instituție performantă, sensibilă la
necesitățile chișinăuienilor, cu servicii gratuite,
cu resurse informaționale educaționale,
recreaționale, tradiționale și numerice, necesare
fiecărui rezident.

Ne mândrim că pe frontispiciul
instituției noastre purtăm înscrisul
BIBLIOTECA «TÂRGU-MUREȘ», ca simbol
al durabilei noastre colaborări.

CLAUDIA ȘATRAVCA,
Director
Biblioteca Publică «Târgu-Mureș»,
Chișinău

Foto: *Întâlnire literară la Biblioteca „Târgu-
Mureș”, din Chișinău*

Eseu

Despre creșterea și descreșterea romanului românesc

Dacă, *astăzi*, cartea importantă atestă rebeliunea spiritului contra barbariei cotidiene și a maleficelor campanii de siluire a conștiinței, cum susține *Norman Manea*, atunci, noua scriere a lui *Mihai Sin* ocupă locul cărților importante. *Marea miză* nu își biciuiește cititorul, anunțând dispariția fastuoasă a literaturii. Cunosând, desigur, dezbaterea în jurul ideii de *dezvrăjire* a literaturii, *Mihai Sin* învinge tonul deceptiv, prefigurând viitorul apropiat în care se vor scrie cărțile mari ale literaturii („călăuze”), în care romanul românesc nu va fi anemiatic. În analiza creșterii și descreșterii romanului, pe care o inițiază *Mihai Sin*, dintr-o înțelegere superioară a fenomenului, marea miză îi aparține romanului recuperator și receptării responsabile a acestuia. Romanul va ieși din „fundături”, acceptând mize majore, cum ar fi, bunăoară, conștientizarea tragicului cotidian.

Privirea lucidă a parcursului romanului se interferează, în *Marea miză*, cu abilitatea de a evalua dacă mitul marelui roman mai este obsesia scriitorului și a cititorului. În derizoriul divertismentului, în agitația furibundă a timpului comercial, omul va fi redescoperit, iar romanul va fi chemat să autentifice ieșirea omului din stupizenie. Omul și romanul sunt teritorii de recucerit; povestirea poate fi reinventată; după ce romanul a fost o *aventură a scriiturii*, prin confesiuni *înfumurate* și tehnici *îmbârligate*, cum consemna acad. *Eugen Simion*.

Departate de extravagantele critice, profesând măsura spiritului critic, *Mihai Sin* deschide „teritorii” care au fost privite cu prea multă superficialitate, furie chiar, aroganță și rea-credință, dar care își așteptau un comentariu inteligent : *coexistența funcției oficiale a scriitorului cu latura subversivă a operei, de ce a ocolit romancierul român tragicul, când și cum a fost împiedicată creșterea romanului românesc, de ce romanul românesc a fost lipsit de anvergură și cât i-a dăunat letargia mimetică a rolului de subaltern al marilor*

literaturi, de ce dorința de universalizare a romanului românesc a rămas incoerentă, nefiind o acțiune de durată (a isprăvirii!) , de ce romanul românesc a fost într-o permanentă criză a timpului propriu, cât de nocivă este pentru romancier insuficienta structurare a instituțiilor și demagogia acestora, ce rol are conștiința artistică superioară în nașterea grandorii unei opere literare, ca cea scrisă de Liviu Rebreanu.

Travaliul lui Rebreanu, în literatură și în viață, îi este lui *Mihai Sin* subiect predilect; și fascinant, într-un model de *descoperire* a operei. *Mihai Sin* susține ideea de exemplaritate a operei rebreniene fundamentate pe o conștiință scriitoricească superioară și o *conștiință a seriozității* umane. Buimăceala Bucureștiului în care ajunge, pe când romanul românesc era un teritoriu de cucerit, nu-l face să se lamenteze. Rebreanu supune meschinăria, cu distincția unui „senator roman”, cu tenacitate și conștiința superioară de întemeietor. Prin el, improvizația este înlocuită cu proiectul *de cursă lungă*, cu „matca echilibrului” și povara cititorului. Singularitatea lui Rebreanu este de neegalat. Fără complexe occidentale, romancierul nu a fost prins în capcana „gândirii subalterne”, demolatoare și perfide, întrucât a împins talente românești în zonele mediocre ale mimetismului. Cu toate acestea, afirmă *Mihai Sin*, opera lui Rebreanu nu s-a

bucurat de o înțelegere profundă. Dragomirescu, Lovinescu, Călinescu nu l-au receptat la adevărata valoare, n-au întârziat prea mult în *lumea românească a lui Rebreanu*, cu accentele ei metafizice. Mihai Sin numește patru scriitori români care propun lumi (viziuni) românești proprii, aceștia fiind Eminescu, Caragiale, Rebreanu și Sadoveanu, fără continuatori autentici, localizând spiritul profund rebrenian în proza lui Marin Preda, prin care are loc saltul spre normalitate sau *saltul spre capodoperă*; deși, cu toate că apreciază romanul *Moromeții* ca fiind un moment de referință, alături de *Bietul Ioanide* și *Groapa*, Mihai Sin se întreabă, problematizând, dacă *Moromeții* este, sau nu, o capodoperă. Aici, Mihai Sin se află pe un teritoriu larg și delicat de analiză a romanului, conectat la complexul (sau obsesia) romanului interbelic, amintindu-ne de articularea paginilor critice ale lui Liviu Petrescu sau Anton Cosma sau captivându-ne prin felul în care constelează critica literară, istoria literară, romanul non-fiction (relatările despre Ivasiuc la Budapesta, întâlnirile cu Goma la Paris sau întâlnirile cu David Prodan etc.)

Dorința de egalare a romanului interbelic, cu care a operat generația 60, și mizanscena apropierei de romanul interbelic, de la începutul anilor 70, se coagulează, în *Marea miză*, în capitole de acuitate ideatică și evidentă originalitate. În opinia lui Mihai Sin (vezi un ingenios și fertil exercițiu al extensiilor și contragerilor în biografia romanului), valul de normalitate reprezentat de Preda, Ivasiuc, Șt.Bănulescu, Fănuș Neagu, George Bălăiță, Buzura, dar și de scriitorii *curajului înlesnit* (scriitorii influenți), Breban și D.R.Popescu, au reprezentat o miză în literatura română, prin conștiințele artistice superioare; superioritatea conștiinței artistice fiind în raport direct proporțional cu performanța romanului. Ion Lăncrănjan a ratat o miză, din lipsa conștiinței artistice superioare, pe când Breban și D.R.Popescu, deși la capitolul *scriitori cu funcții*, erau pătrunși de obsesia universalizării, erau oamenii proiectelor *de cursă lungă*, având în prim plan constituirea unei opere, vizând mize

epice. Cu toate acestea, ei nu aveau idealuri de generație, idealuri programatice explicit formulate, cum avea generația lui Mircea Eliade. Prin *Noaptea de sânziene*, s-ar fi putut deschide competiția marilor mize epice, căci romanul lui Mircea Eliade, după Mihai Sin, conține teme de mare miză, precum Yalta, cu urmările tragice pentru Europa de Est sau destinul sufletesc al românului (pervertirea sufletului prin dedublare) sub dictatura comunistă. Aceste teme, nepreluate de prozatorii români, (cărora comunismul le apărea eternizat), dacă ar fi fost puse în circulație în spațiul literar românesc, în deceniul al 6-lea, ar fi conferit o altă dimensiune literaturii.

Mihai Sin caută în *Marea miză* numitori comuni de altitudine, care să fixeze în mentalul cititorului prestigiul romanului românesc, fiind întâmpinat, însă, în demersul său, de numitorii comuni de inferioritate ai scrisului românesc: rezervele criticilor privind *Delirul*, persiflarea lui Paul Anghel, catalogarea romanului *Un om între oameni* ca eșec, încercările mimate de recuperare a eroismului, în paralel cu nebuloasa demitizărilor și șantajul politic - istoric - sentimental, *cazul deschis* Paul Goma sau dificultățile definirii prozei dizidente, îngemănate cu cea a exilului. În opera lui Goma, Mihai Sin nu descoperă calități de mare scriitor. Un scriitor mare este o mare conștiință, cu fervoarea Adevărului și a Binelui, conchide Mihai Sin, desenând țesătura fragilă a noilor obsesii ale romanului, romancierului și ale cititorului, propunând și o subtilă reconsiderare a scrisului literar. De fapt, în dezbateră despre *dezvrăjirea* literaturii, cu Richard Millet în cap de masă, se anunță conviețuirea literaturii derizorii, a divertismentului, cu marea literatură. Într-un univers care se dispensează de ficțiunea literară, fiind ficționalizat prin minciună mediatică și jurnalism flecar și unde subculturile sunt pe cale de a ajunge la rangul de culturi dominante, cum susține Millet, omul nu va înceta să creeze, imaginar, alte și alte lumi, ispitite de vectorul regal, romanul; sau *Marea miză*, în omologarea lui Mihai Sin.

VALENTIN MARICA

VATRA DIALOG cu NICHITA STĂNESCU

„Poezia este amprenta fundamentală a spiritului creativ”

- **Nichita Stănescu, ați avut vreodată sentimentul îndepărtării de poezie?**

- Din fericire, da! Tinere, am avut acest sentiment care e, cum să spun, majoritar, pentru că poezia este o regăsire, nu numai a mea în parte ci a oricărui în parte; fiecare om are o flacără a lui, dar **absolut** fiecare om are o flacără a lui, discretă și topită într-o flacără mai mare, a umanității, flacăra la care nici el însuși nu ajunge. Poate poetul să ardă mai repede, apropiindu-se de propria-i flacără. Poate e mai norocos sau mai nenorocos din acest punct de vedere. Dar îndepărtezi flacăra, a ta proprie, acel lucru sacrosanct numit existență, te duce în mari deznădejdi și sentimentul că te îndepărtezi de el îl ai cu cât o dată sau de două ori te atingi de el. De bună seamă că el este majoritar față de împlinire, dar orice împlinire care n-o înțeleg atât prin frumusețea expresiei sau prin acuratețea ei, prin jubilația ei care are, desigur, o natură profund morală apropierei de copilăria ta, nu în sensul nătâng al copilăriei, ci al copilăriei tale în sensul ei genuin, în sensul de hymen, de feciorelnic. La urma urmelor, singurul lucru de natură strict pământească este cerul. Nimic nu este mai pământean decât cerul, mai al pământului. Deci în acest sens, apropierea de copilărie, de virginal, îți dă așezare și împlinire în tine însuși. Numai că fenomenul nu este continuu sau majoritar, în majoritatea cazurilor nu-i continuu, iar eu aici fac parte din majoritatea cazurilor, iar reproducerea absenței

lui, în cazul în care s-au apropiat de el mai acut, e mai gravă decât pentru cei care și-l mai țin cu grijă și se apropie de el sau nu au luciditatea lui atât de acută. Așa că sentimentul pierderii poeziei este cel mai frecvent, după părerea noastră, în cazul poetului autentic. Noi nu știm dacă suntem poet autentic, dar năzuim foarte mult aceasta, cel puțin prin pierderea poeziei dacă nu prin câștigarea ei.

- **Cât i se potrivește lui Nichita Stănescu aceste versuri care îmi aparțin: „Unde se termină singurătatea / începe poezia”?**

- ... Nici nu pot să spun că mi se potrivește pentru că mi-ar fi plăcut să le scriu.

- **Un critic spunea că Nichita Stănescu își redeschide rănilor. Considerați că legătura dintre o etapă și alta a scrisului vine din natura intrinsecă a unei cunoștiințe poetice sau există un altceva care dă continuitate unei structuri lirice sau aceasta, legătura, se realizează instinctual sau la întâmplare?**

- N-aș putea să formulez răspunsul în aserțiuni dar aș putea să-l tatonez, să tatonez răspunsul, să-l barbarizez, așa ca să folosesc un termen de monetărie antică, așa cum bunăoară o barbarizare a tetradrahmelor cu chipul lui Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru Macedon, să încerc să fac și eu chipul barbarizat al unui prototip ideal. Poezia este în fapt o arheologie, o reuniune de – dar nu-mi place cuvântul cioburi – un fragmentarium de flăcări care tind să reconstituie un centru sau o procesiune sau un răsărit de soare. Deci, ea, într-un fel, este o amprentă a focului lăsată pe conștiința noastră, dar a focului nu înțeles ca arsură și nici măcar înțeles ca lumină, care sunt fapte ale lui, întruchipări exterioare ale focului. Poezia e amprenta fundamentală a spiritului creativ și a creației. Nu o întruchipare exterioară. Cuvântul e un pat al acestei flăcări, iar nu flacăra e patul cuvântului sau forja cuvântului. Numai că, la rândul lui, acest pat fantastic are natura generală pământească. De aici sentimentul nostru acut și anume acela că verbul e lucrul cel mai material al pământului, după cum cerul e faptul cel mai concret și mai pământeu al pământului.

- **Ce reprezintă Eminescu pentru Nichita Stănescu și care e puntea prin care vă simțiți legat de poezia sa?**

- Eminescu? – e foarte greu să respiri după el, dar în clipa în care el ne-a devenit nouă tuturor respirație, va trebui ca noi înșine, la rândul nostru, să fim respirația nenăscuților. Eminescu este un aer pur, genuin, un aer curat.

București, 3 octombrie 1980

NICOLAE BĂCIUȚ

(Foto: N. Stănescu la Struga, în septembrie 1982)

DE CE AM RĂMAS ÎN PROVINCIE?

„Provincie literară” a ajuns, la un moment dat, o etichetă pe borcane cu produse expirate sau fără termen de garanție. A ajuns o etichetă spăimoasă, depreciativă, soră cu nonvaloarea sau cu gama minoră, fiind tratată, ca atare, privită de sus, cu dispreț și compătimire. Ca să însemni ceva, musai trebuie să iei calea Capitalei, să câștigi capital, să-ți faci... imagine.

De la Rebreanu la Marin Preda, de la Coșbuc la Ioan Alexandru, scriitori din lumea largului românesc s-au putut face auziți de-abia după ce au ucenicit la moara de scriitori a Capitalei. Dar Blaga a rămas în „provincie”, Steinhardt s-a retras la mănăstire...

Există un mit al Capitalei, un miraj al acesteia, cum există un stigmat al provinciei. Nici nu poți scrie provincie cu P mare!

De ce rămân, totuși, unii, în provincie? Un răspuns fulger, fără ezitare e că nu pot pleca toți în Capitală, nu pot vida provincia de scriitori, și acolo trebuie să trăiască scriitori, măcar ca să facă diferența. Diferența specifică! Unii rămân din comoditate, alții de teamă, alții de frică, alții din nepăsare. Își asumă riscul de a rămâne acasă, de a nu se îngrămădi în studiouri de televiziune, ca să-și dea cu părerea despre orice, ca să ajungă „vedetă”, la concurență cu Adrian Copilul Minune sau cu Prigoană sau cu Vanghelie... Sau cu Elodia sau Cioacă sau Ogică sau, mai nou, cu Nichita... (firește, nu Stănescu).

Dar mai are oare șanse, azi, scriitorul român dacă-și abandonează casa în favoarea Capitalei, se mai poate face el auzit pe strada scriitorilor, de atâtea răgnete politice, de moderatori șoi moderatoare, de staruri făcute la „apelul de seară”? Nu a ajuns, oare, Capitala, un cimitir al iluziilor de glorie literară? Și autori, recunoscuți mai ieri ca scriitori, de la Emil Hurezeanu la C. T. Popescu, de la M. Dinescu la Stelian Tănase, nu mai sunt citați cât sunt priviți la televizor, pălăvrăgind despre orice, în timp ce opera lor literară trăiește din amintiri.

Nu am avut niciodată mirajul Capitalei și n-aș da pentru nimic în lume Provincia mea literară, cu toate neajunsurile ei, cu frustrările, cu ignoranța ei, pentru nicio Capitală literară din lume. Cineva spunea că, măcar, în provincie, se întâmplă la scară redusă ceea ce în Capitală se întâmplă la scară mare. Și nu se referea la ceea ce se întâmplă bine! Capitala mea literară este Provincia, iar dacă aș fi cărcotaș, aș spune că Bucureștiul este cea mai păcătoasă Provincie. Inclusiv literară. Prietenii știu de ce!

NICOLAE BĂCIUȚ

Correspondențe

Cleopatra Lorințiu

SCENE DE FOC

Bărbații odinioară iubiți, transformați în imagini însoțite, cuvinte sacralizate scene de foc din care mai rămâne cărbune pentru crochiu.

un straniu efect de simplificare, culori estompate și ce te-astepti mai puțin îți sare deodată în ochi, năvălește

pe ușa larg deschisă a odăii în care totul e vraște . bărbații

odinioară iubiți adorați inventați bărbații imaginari

plutind după grația inimii

pe deasupra celor adevărați, întinzând plictisit o mână spre realitate . bărbații

pe care îi crezi brusc .

mi-e frică de mine.

explozii solare își lasă pre noi

nespusă, nestatornica oră. din trecutul aproape grăbit

nimic nu încheagă sângele artificial, amintirea.

(din volumul Ceaiul amanților, 1993)

SCENE DI FUOCO

Gli uomini una volta amati, trasformati

In immagini soleggiate, parole sacralizzate

Scene di fuoco, dalle quali rimane ancora

Un po' di carbonella per i bozzetti.

uno strano effetto di semplificazione, colori

Sfumati e quello che aspetti di meno

Ti colpisce,

irrompe

dalla porta spalancata di una stanza

in cui tutto è alla rinfusa. gli uomini

una volta amati adorati inventati gli uomini

immaginari che galleggiano nella grazia del cuore

al di sopra di quelli reali . gli uomini

in cui cominci a credere improvvisamente.

ho paura di me.

Esplosioni solari lasciano in noi,

l'indicibile, mutabile ora. Dal passato

quasi affrettato.

niente riesce a coagulare il sangue artificiale, il ricordo.

Versiunea italiană de MIRELA BACIU

IULIAN DĂMĂCUȘ MASS-MEDIA

Când locuiam la țară , adică pe vremea ailaltă , când șoimii, pionierii , uteciștii și comuniștii citeau presa la care se abonau în funcție de, când radioul transmitea ce(?) era de auzit, iar televizorul ce(?) era de văzut, pe vremea aia Lena (doar ea) nu folosea citate din Ceaușescu sau din Documente! Câtă vreme i-a trăit tatăl, tot la trei fraze repeta *așa o zis tata*, apoi când băiatul i-a ajuns școlar (iar bătrânul muri) Lena se adaptă *așa zice copilul acesta!* Nefiind măritată n-a trebuit să învețe alte citate care oricum depersonalizau discursul , îl diluau și-l îndemnau în alte direcții, astfel că pe drept cuvânt acesta era asemuit cu așchia care ocolește de mai multe ori casa pân' s-o nimerească pe lelea Marie...Frazele erau lungi, complicate ceva în stil Odobescu, HP. Bengescu, Proust, dar dacă erai în stare să le ascuți până la capăt, puteai afla câte ceva despre problemele femeii, dar în nici un caz un răspuns la întrebarea pe care îi vei fi adresat-o...

La oraș am reîntâlnit personajul întruchipat în Lența nici țărancă nici *doamnă* , sau și una și alta în funcție de hainele (căpătate) cu care era îmbrăcată în acel moment. Se plângea tot timpul (n-o întreba nimeni) că fata (se pare că avea o față) nu-i are baiul după ce-am făcut-o *doamnă*(!!!), că nici ea nu-i mai bună decât bărbatul (care bărbat?) că uite, nu-mi cumpără nimic, nici acela nu-mi cumpăra, că iar voi ajunge în spital , picioarele-astea, sau numai unul (după caz), *doamnă* nu-mi dai un ruj , un parfum, dă-mi domnu' cinci lei (nu prea mai era la curent cu moneda, o fi fost cândva?) să-mi cumpăr și eu un ciorap , uite ce picioare am avut, ca fata aia, și-acum așa avea , dar am un ciorap, un pantof ???

La țară interlocutorul îi adresa Lenii vreo întrebare ajutătoare, spre lămurire, dar pentru Lența cine s-aibă timp?...Lumea –i ocupată, n-are vreme de confesiuni. Ochii femeii se întristează și parcă întreabă –*Și dumneata te grăbești?! – Unde aleargă toți? –Pe mine nu m-ascultă nimeni? Chiar nimeni? Cu telefoanele pot vorbi dar cu mine nu?..*

Ieri în centru de-o parte și de alta a pasajului de pietoni , șiruri lungi de mașini. Așteptare tensionată. Pe zebră înainta cu pași molcomi Lența. Nu vedea , nu auzea nimic. Vorbea. Gesticula cu mâna în care avea întotdeauna trei pungi. Cu cealaltă ținea în față ca pe-o oglindă,... un telefon mobil .

VREMURI DE REFORMĂ...

Primarele satului unde sunt dascăl trece drept un om al naibii de descurcăreț! N-a făcut mai mult de patru clase și jumătate și-alea mai mult la f.f. , iar școala profesională, ca ucenic. Atâta a muncit cât a și ucenicit...Bărbat prezentabil : statura statură, privirea privire, gestul gest...dar mai ales orator! Cicero – un neica –nimeni în comparație cu el. Așa a și reușit să se-nsoare cu o intelectuală (pe bune!) , să nu lucreze niciodată decât ca șef...care știe cum să *utilizeze* (așa spunea) subalternul.

-Dă-i d-le un 5 să scăpăm de el ! Nu-i prost, o să se descurce ...ne lămurea directorul. Și i-am dat, mai ales că ne bine-dispunea : *dans la cour de l'ecole profesior!*...în loc de bonjour, de conjugare, de, de..., în timp ce alți elevi luau cinciul pentru ceva mai mult...Îmi exprimam adesea nemulțumirea :- Bineeee tovarășuuuu! Îmi răspundea. Intr-un an l-am lăsat corigent ...- La ce bun? comentă directorul toamna cu un anume zâmbet...- Corigent la franceză...

Tânărul, apoi maturul , fostul meu elev îmi amintea uneori: - Știți când m-ați lăsat corigent?? Nu striga, nu părea supărat, dar în tonul glasului, în privire simțeam un reproș, o amenințare, parcă ar fi repetat cuvintele directorului : - La ce bun?

- La ce bun să studieze două limbi? ! Engleza –i destulă pentru niște viitori fermieri sau muncitori prin Europa! Ce atâta istorie? Noi trăim prezentul, ba chiar și viitorul, așa că acolo câțiva domnitori, hora unirii(precis așa ar fi scris...) , revoluția din 89, și-i destul! - Literatură? Poate de-aia tehnică...eventual câte-o poezie de dragoste, pică bine pe un mess! Așa că eu cred *căci* și dvs. d-lor părinți, d-lor elevi sunteți de acord ...oricum comuna stă rău cu finanțele... vremuri de criză!!!, dvs. stați rău cu timpul așa că supun la vot...

Din fericire ceasul m-a trezit și n-am mai aflat rezultatele votului. Spre gară un tip mergea lălăind : *Ecaterina vedea-te-aș moartă...*

Tineri poeți DARIE DUCAN

Ex abrupto

Te aștept în gări ca o pierzanie
Și mă întâmpină câini cu potire în gură,
Mă alungă venind înspre mine cum faci și tu,

Mă latră cu himenul morții lor fluturând ca
batista
Și toate aceste lucruri nu îmi spun nimic.
Și toate aceste lucruri nu mi se descifrează
singure

Cum s-ar dezbrăca o femeie ușoară,
Cum un câine ar putrezi de drum lung
Și ar ajunge doar oase la capătul lătrăturii sale

Cât să își înfigă steagul în sine.

25 martie 2009

Emin

Suflul de fior mai are
Pinten să oprească-un stol
De nădejdi și de ierbare,
Timp fix, contratimp matol.

Pasărea mai are fibră,
Are mușchi de a cădea,
Nu i-i rugina de la tijă
Scrum de phoenicși lui a pleca.

Eminescu-al limbii mele,
Cerdac în jurul mărilor domnesc,
De n-aș avea bani de cartea-ți
Aș cerși să te citesc

Și m-aș da eu mie, mie
Ca palmă să mă primesc.

25 martie 2009

Fortuna labilis

Trăim și ne numărăm sub fiecare grăbire de
greblă,
Sub fiecare vâltoare în spasme
Și nu ni se spune ce se vrea de la noi,
Niciodată nu ni se spune ce se vrea de la noi.
Doar ni se întinde un potir gol sau cu apă.
După un timp se vine să vadă dacă l-am topit,
Se vine să vadă dacă am băut apa

Sau câte picioare
metrice am
spălat cu ea.

25 martie 2009

Trei feluri de acoperământ

Femeie, există, mască mortuară a unui cuvânt,
Trei forme de acoperământ:
Tu, plapuma și pământ!

Femeie, există, motiv de urcare spre unt
Trei sensuri ce merg cu pâinea, din sunt:
Tu, plapuma și pământ!

Trei feluri de năvoade există, femeie,
Cel de haină, de laț și de piele,
În toate trei duhovnic sunt

Dar asta aproape nimic nu schimbă,
Sfântă treime: tu, plapuma și pământ!
Pentru că ave e-n altă limbă...

25 martie 2009

Sens

...Nici mai mult nici mai puțin
Tu insemni pentru lumea aceasta
Ce înseamnă pentru o zi oarecare ultimul
tramvai...

25 martie 2009

Hrisov rupt, la Argeș

De-atâta meșter manole se moare,
Am intrat în tine nopți și zile de-a rândul
Cum aș așeza-o pe ana în zid
Și s-ar mișca clopotele de furia laptelui ei.

Ce prunc ce a plecat fără să sugă
S-a transformat în clopotar? Și ce îndrugă?

Parcă mână ațe de zmeu... sau o fi
Jetul seminței bocind sub idee

.....
.....

25 martie 2009

LOCUL CU VISE

Cartea de poezie „Există un loc”, apărută la Editura „Mesagerul” din Bistrița, în 2008, nu înseamnă că autorul ei, Emil Dreptate, a și găsit acest loc, deși siguranța cu care ne propune să descoperim împreună locul promis este specifică marilor visători.

Cele opt sau paisprezece poezii din această antologie (justificarea adevărului că e necesar un minim de cuvinte pentru comunicarea într-un spațiu lingvistic necunoscut) traduse, frumos curgătoare dinspre română spre engleză, franceză, spaniolă, greacă, germană și maghiară, sunt drumuri, direcții îmbogățite cu creații noi, ca niște întâmplări ale discursului poetic, netraduse încă, de o forță și prospețime acaparatoare, care asigură complexitate imaginii cărții, viață firească unui volum de versuri, nu doar poliglot, dar și polifon, cu voci care se întâlnesc într-o armonie a spațiului căutat/ aflat/ păstrat. Aceste instantanee de poezie nouă sau de poeme în proză împlinesc orizontul de așteptare al poeziilor, care sună bine și frumos în orice loc de pe pământ.

Astfel aranjată, surprinzător, cartea ne cere să o citim toată pentru că, după fiecare fragment într-o altă limbă, urmează un popas românesc, îmbogățit, inedit, re-creat ca-ntr-un joc dinainte stabilit.

Despre ce loc vorbește Emil Dreptate? „...Există un loc.../Tărâm în care s-au refugiat/ Visele visate și uitate.” Despre un loc păstrător al viselor. Ceva care nu există decât în ficțiune. Dacă ar fi posibil ca cineva să se ocupe și de efemerul lumii, de visele pe care nu ni le mai amintim, atunci porția de firav a ființei este la adăpost, și-a găsit salvarea prin memoria poeziei: „de-atunci tot caut/ să mă reîntorc/ la vatra zămislirii/ dar nu găsesc alt drum/ și mi-e teamă/ la stingerea celui știut.”(xxx)

Pornind din locul natal, „frunză bătută de vânt/ prin vămi” (Trupul acesta al meu), poetul așteaptă „să mai cred că se poate veghea/ la un prag luminat de-ntrebare”(Aș dori să aud întrebările tale) și se mânănește de trecerea timpului: „Dar trenurile vin și-au și trecut/ Și gesturi nedecise mă-mpresoară,/ Tu ești un călător ce n-a știut/ Să se oprească-n nicio gară.” (Eu știu o gară)

Ritmul și rima unor poezii aduc câștig de cauză traducerilor foarte reușite și dau versurilor muzicalitate, nu doar de suprafață, oriunde s-ar afla.

Cumpătat, cugetător, Emil Dreptate este posesorul unui loc/ unei cărți unde ne invită să-i citim poezia, cea care dă viață, oferă un sens existenței, devenită, prin interculturalitate, una universală.

Psalmii pădurii

Grigore Avram e poetul care coboară de “Sub cerul gol”, pe o scară nevăzută, prin “Pădurea altfel”, și ajunge printre elementele care, firesc, alcătuiesc viața și ordinea lucrurilor. După ce ne-a obișnuit cu poezia (volumele “Lacrima nopții”, Ed. Interpret, Cluj, 2003, “Rugi”, Ed. George Coșbuc, Bistrița, 2005, “Sub cerul gol”, Ed. Eikon, Cluj, 2008), scriitorul ne propune o carte de eseuri închinată pădurii, valorilor pe care aceasta le adăpostește și le ocrotește.

“Pădurea altfel”, Ed. Karta- Graphic, Ploiești, 2009, oferă un alt mod de-a privi pădurea, cuvântul “altfel”, cu grijă ales, desemnează atât adjectivul deosebit alăturat pădurii, cât și un adverb pentru verbe nerostite în titlu: văzută altfel, privită, simțită, admirată, cântată, dorită etc.

Profesor doctor Mihaela Cojocaru, în pledoaria “De ce Pădurea altfel?”, apropie tratatul despre pădure al lui Grigore Avram de Falsul tratat de vânătoare, de “Pseudo-cynegeticos”, scris de Alexandru Odobescu. La alte dimensiuni și în alte timpuri, și cartea lui Grigore Avram este un tratat, un fals tratat, care nu e fals deloc. Pornind de la pădurea – sursă de inspirație pentru artiști, izvor de sănătate pentru oameni, autorul scrie câte o dedicație fiecărui sentiment provocat de pădure, așa cum Odobescu a realizat o carte, vorbind despre toate artele pământului.

De altfel, scriitorul însuși mărturisește geneza acestei cărți: “Pădurea din spatele casei mele mi-a cerut un autograph pentru ziua de mâine.(...) Dezorientat, m-am agățat de trupul inert al spațiului meu, până când în lumina care caută răsăritul mi-am deschis larg ochii, prea inundați de roua vremurilor trecute. (...) Am realizat atunci că ceea ce vrea pădurea de la mine este un îndemn bun cerut într-un moment ideal. Așa am ajuns să doresc să scriu această

carte și să cred în vocea care vine din spatele casei mele...”

Privindu-se față în față, om și pădure își găsesc puncte comune, ca într-o oglindă: pe sticla limpede a pădurii rămân gândurile, ideile și sentimentele poetului; pe chipul cântărețului pădurii se cuibăresc griji, îndoieli, dureri. Astfel, cele două imagini, ca alter-ego-uri, se reliefează una pe cealaltă pe tot parcursul cărții, ca-ntr-un joc de-a timpul, pierdut și câștigat. Am spus “poet” nu din dorința de-a deplasa eseul în zona poeziei, dar Grigore Avram este trădat de multe ori în această ipostază de eseu, de judecător al pădurii, de componenta lirică a spiritului său, care nu face decât să sporească sensibilitatea percepției și acceptării pădurii ca o ființă vie, atât la nivelul corpului de carte, cât și a elementelor de stil, de limbaj.

Pădurea este un model, dar și un interlocutor. Tăcută, ei i se adresează scriitorul cu atâtea frământări, întrebări. Problemele ființei umane sunt și coordonatele pădurii: spațiul, timpul, verticalul, orizontalul, rădăcini, adevăr, minciună, viitor, trecut, moștenire. Din aceste concepte, Grigore Avram dezvoltă adevărate imnuri închinare pădurii, psalmi de inspirație biblică, prin mesaj, prin învățătură. Dintre toate, Cântarea Cântărilor o reprezintă capitolul intitulat “Dragostea la arbori și la oameni”: “Plantele (...) trăiesc la alte dimensiuni sentimentul dragostei.(...) Față de oameni, ele nu fac niciodată sex. Respectul pentru semen, pentru sine și pentru specia din care face parte un individ vegetal este atât de puternic, încât totul se trăiește la nivel de sentiment, prin vibrații de frecvență universală.”

Drumul prin această carte, parcurgerea ei, prin lectură, pot fi comparate cu o călătorie. La capătul ei, suntem și noi altfel. Odată parcurse aceste trasee, ale vieții, ale artei, ale devenirii, vom privi pădurea cu alți ochi, cu altă inimă.

CALEA DE MIJLOC

Desprinderea de eul narator și intrarea în pielea personajelor până la identificarea intrinsecă, deplină, cu trăirile acestora, este virtuozitatea recunoscută a prozatoarei Melania Cuc. „Miercurea din cenușă”, roman, Editura „Zip”, București, 2008, re-povestește viața unei Cenușărese a zilelor noastre, nici tinere, nici bătrâne, mai mult bolnavă decât sănătoasă, dornică de evadare din zilele mohorâte ale spațiului citadin cotidian. Pe fundalul unei atmosfere de spital, cu care debutează cartea, se conturează câteva destine ciudate, jumătate

realitate, jumătate legendare. Ele se comportă potrivit vieții moderne, dar numele lor face trimitere în mintea cititorului la poveștile demult apuse, viabile doar prin anticariatele sufletului. Așa sunt Contesa, Crai, Rasputin, Regina, Nero, un amalgam din fluxul memoriei care-i animă scriitoarei paginile din „Miercurea din cenușă”.

Povestea curge brebian, doar cu mai puține aspecte psihologice, până la un punct hotărâtor în economia romanului, amintind de „Numele trandafirului” de Umberto Eco, când, deodată, o voce anunță dezastrul: „Arde Catedrala!” Momentul acesta literar este semnificativ înfipt în momentul istoric al distrugerii prin foc a turnului Bisericii Evanghelice din Bistrița. Și, de aici, din miercurea îngropată în cenușă, pornește reconstrucția romanului, de data aceasta transpus în rural, o re-naștere, ca a Păsării Phoenix, a idealurilor, a dorinței de-a trăi prin schimbarea locului/norocului.

Drumul spre țară este plin de peripeții. Cenușăreasa știe/simte că, odată ajunsă acasă, în sat, se va însănătoși. Ea este un simbol al refacerii, nu doar proprii, individuale, ci și sociale. Acolo unde ajunge, întâlnește personaje de basm (un basm al zilelor noastre), cu atâtea naturalețe, încât textul Melaniei Cuc ar vrea să ne convingă de prezența lor adevărată în spațiul descris.

De fapt, lupta între amintire și trăire, între copilărie și bătrânețe, între adevăr și istorie, între viață și moarte, asigură creșterea și descreșterea narațiunii, de la început până la sfârșit.

Tonul grav din debutul cărții se transformă într-unul sarcastic, la închiderea ediției. Secvențe de mit, de canon literar, se contopesc într-o mulțime de cuvinte uzuale, de brand-uri ale discursului de ultimă oră: ciobanul moldovean e conectat la fonduri continentale, moartea e interesată de scumpirea barilului de petrol, de cutremurul de la bursă, de un taifun bancar. „Mă simt expulzată de societate, ca și cum aș fost împrăscată din praștie în punctul zero al redefinirii mele. Un nor de colb alb înghite autobusul cu pasagerii care moțăie, acum că celularele iar nu primesc semnal. Privesc după mașina hodorogită ca după un vis din care, la trezire, nu-mi amintesc mai nimic.” Deși roman la persoana întâi (subiectiv), naratoarea vorbește prea puțin despre sine, exemplul citat fiind o abatere. Și, totuși, grija față de identitate, ca un pact compozițional, nu este percepută ca o criză: „În condițiile date, durerea mea de cord nu mai are sens. Hapul de nitroglicerină, pe care îl așez din inerție sub limbă, nu mai are efect. Ori, ori!” Cale de mijloc nu există.

ELENA M. CÎMPAN

„Epistole către Hefastos,,

Cartea cu poeme rebele

„Dor de Hefastos,, așa s-ar putea denumi cartea cu psalmi păgâni, (de-ai pământului), tulburători, pe care poetul Vasile Ursache ne-a dăruit-o în acest mărtisor cu capricii și incertitudini de tot felul. Este o gură de aer proaspăt, , după o iarnă poetică mimetică, mereu reluată în aproape aceeași gamă de la un poet la altul.

Intitulat EPISTOLE CĂTRE HEFAISTOS, cu subtilul Vitralii poetice neobizantine, volumul semnat de Vasile Ursache, este o lucrare inițiată,- dacă privim timpurile și drumurile dar și uneltele de lucru, - meșteșugul stilistic prin care cuvintele sale ajung sintagme într-un sonet cu rezonanțe ce leagă timpii între ei, dezleagă pecetea dintre erele terestre.

Era de fier și era de siliciu, două dimensiuni spirituale și prin care poetul face radiografia sinelui, a sufletului aruncat în mizeria deșeurilor unui popor universal,- coboară în spațiul unor „ termite,, ocupate mai mult cu consumul decât cu gândul cel atotcreator.

O carte cum rar e dat să apară pe rafturile librăriilor lumii, Epistole către hefastos vine să restabilească relația Omului cu Zeul din Adâncuri, trecând antiprometeic, călcând prin zațul unui prezent din care el, Poetul culege, ridică detaliile reînceputului omenirii. Cuvântul din care s-a materializat atotcuprinzătorul Univers, el, Cuvântul face parte, este motivul distinct din lucrarea poetică, el susține Ideea și ideea sprijină bresla în istoricul umanității. Prin basm, legendă, realitate... facerea triumfă odată ce Poetul devine frate de suferință și acțiune cu zeul cel mai neabăgat în seamă de noi,pământeni. Deși au o destinație precisă, epistolele,- poeme născute din și prin întrebări, - mesajele creatorului ajung în „cutii poștale,, diferite,- se alege după cum acel înger căzut în taina redescoperirii metalelor,- dorește să revină pe scena unde Omul Mileniului Trei se dezice de el. Siliciu! Da, nisipul mereu curgător prin clepsidră, mobil și aparent fără de vicii (nu ruginește, nu coclește), este la îndemâna omului modern, sau ... omul însuși, în înfumurarea sa, se credea este un cip inteligent, de siliciu.

Interesantă și nemaifolosită de poeți, este forma în care este transpusă în pagina de carte, opera în sine,- un fel de tripitic explicativ, cu citate și note de subsol, care la primă privire lasă impresia că, el, autorul a simțit nevoia să de-a explicații, să pledeze pentru propria-i poezie. Să ne redea cadru după cadru din „filmul,, care l-a dezvoltat prin travaliu, în turnu-i de fildes. Vasile Ursache nu are dubii, este poetul cel mai sigur pe sine. Scrie pentru că are ceva a ne spune. O spune cu virtuozitate de Stradivarius și, de nu-l auzim, revine în sih, mușcă în conștiința noastră adormită ca un mioritic de stână. Nu-i pasă ce crede lumea atîta timp cât Poezia îi umblă ca un virus al Neliniștii prin artere, prin sânge. Hefastos, ca și Poetul, se „obraznicește,, întrecându-se în meșteșug cu însăși Dumnezeu cel care a făcut Cerul și Pământul. De aici și relația dintre autor și pesonajul cărții,- Hefastos,- zeul și

om, dualitatea cu care Vasile Ursache se simte într-o simbioză de-a dreptul păgână. El readuce în prim plan Mitul, îi redă demnitatea și Viața avută în floarea antichității omenirii înșiși.

„ Se zice că versurile mele /le-aș fi ceea ce e Zeus pentru zei,, -iată cum un vers cuprinde întreaga chintesență a volumului, cum explică frust și cu conștiință de sine de-o verticalitate superbă, - dă un sens nou, curajos, existenței celui care nu se joacă de-a rima pe file de hârtie.

Într-o realție renașcentistă de un romantism tragic și greu de regăsit în literatura de azi, Vasile Ursache vine cu nuanțe de tragism grecesc, folosește cuvinte rostinite între „cădere,, și „ înțlare,, - fără să se teamă de păcatul prin care desăvârșirea prin sacrificiu face dintr-un om, meșter, și abia apoi zeu al creației precum Hefastos. „ De ce nu poți s-atingi desăvârșirea/ până

nu-nduri cădere și damnare,, Întrebarea este aparent retorică, numai că el, poetul găsește răspunsul în lumea care îl înconjoară și simt că nu ar fi desăvârșită poezia însăși, dacă el, poetul ar fi rămas Acasă, s-ar fi făcut cioban de mioare în Codrii Cosminului.

Deși acerb în definiții și sintagme admirabile când vine vorba de destinul celor ce își împart între ei asfaltul metropolei, odată ce alunecă pe derdelușul amintirilor din copilărie,- vrând sau nevrând, pe Vasile Ursache, ca proprietar al „ Epistolelor către Hefastos,, îl simți solar, blând ca un mugur de mesteacăn ce se intră în lume, dă buzna, face posibilă explozia sevei, rană în coaja arborelui mamă. Durerea facerii lumii este colosală, facerea în sine este grea și frumoasă. Valoarea unui „ pumn de

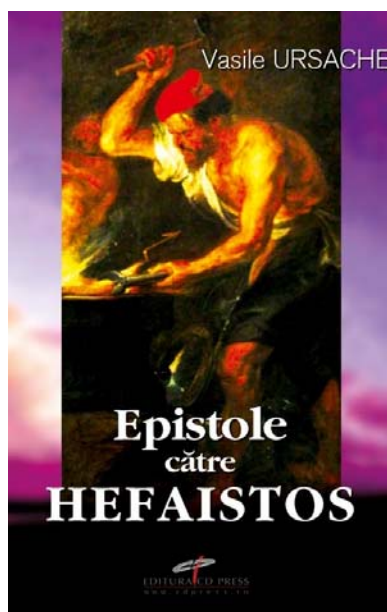
cuie,, o află poetul încă din copilărie, din moși în moși, nepotul învață istoria și taina materialului din care își va rostui, mai târziu, propria-i viață.

Om al rigorii și dreptății prin profesia care-i conferă pâinea zilnică, Vasile Ursache ține în balanță nu doar poveștile mitice, istoria personală și colectivă. Poemele sale au valențe cu desoperirile științifice de ultimă oră, - de aici, din,, miezul Evului de Mucava,, are curajul să ne vestească ... Era de Aur,, „În pustie,, adugă pentru cine are urechi să audă. Creația sa nu ține de ranguri și onoruri, nu ține de un popor anume, este universală ca pacea, ca războiul , ca și cataclimele naturale.. Sonetul lui ține de Cer și de Pământ, ține de adâncul Pământului, de măduva incandescentă în care Hefastos cel urât și harnic lovește metalul pe nicovală, îi dă formă, un nume apoi îl pune la îndemâna oamenilor. Și ce dacă noi , oamenii nu mai avem socoteală, risipim orzul pe găște, fierul pe arme?!

Poetul este aici. Creatorul nu a murit și iată-l cum răspândește inteligent jerbele de scânteii ale focului dintâi, în noi, cei ce dorm să-l citim.

Felicitari Vasile Ursache pentru psalmii pe care îi dedici dezbuimăcirii noastre, și pentru invitația de a medita la Creație și Creator, de aici din infernul în care trăim.

MELANIA CUC

Caragiale după caragiale

Ce admirabilă creație Farfuridi ăsta! - conchide Mircea Tomuș, impunând franchețea propoziției critice într-o amplă cercetare a incomensurabilului Caragiale. De peste trei decenii, Mircea Tomuș așază opera lui Caragiale în șansă exegetică, prin erudiția universitarului, autoritatea criticului și buna-credință a omului. Noul ancadrament exegetic, *Caragiale după caragiale*, (Editura Media Concept) este “pe mâna” unei alte lecturi, însemnând penetrarea până la os în arhitectonica operei, investigând text de text, paragraf de paragraf, propoziție de propoziție, cuvânt de cuvânt, până la cea mai fină granulație a teatrului și a prozei. Mircea Tomuș continuă o mai veche critică a criticii, dar linia de miră este saltul de gândire spre un alt Caragiale - eternul nou Caragiale - seducând prin misterul îmbietor și “nedeșlegat” al textelor, prin inepuizabile sensuri și revelații, prin demonstrația de rigoare a limbajului teatral sau narativ.

Împotriva previziunilor, chiar lovinesciene, că după un timp, Caragiale nu va mai spune nimic, Mircea Tomuș își întemeiază studiul pe acel Caragiale care continuă să ne fascineze, “chiar dacă nu știm bine cum”.

Dramaturgului și prozatorului îi pot fi verificate *luminile pure*, prin “deparazitarea” de false interpretări, pornind de la stereotipii de lectură. Caragiale, în noua exegeză a lui Mircea Tomuș, este punct cardinal în mentalul românesc. Căci, în “perpetua stare de prefacere interioară”, opera lui Caragiale deschide noi perspective de valorizare, cu toate că e dificil să numești *printr-o formulă* integralitatea operei. O formulă propune Caragiale în povestirea *Partea poetului*. Când Creatorul îl întreabă : *Unde erai când s-a-mpărțit pământul?*, Poetul răspunde : *La tine eram!... ochiul meu ținea la fața ta; urechea mea la armonia cerurilor...Iartă sufletul care, îmbătat de lumina ta, nesocoti cele pământești!* Dialogul deschide previziunea critică: Ce reprezenta fața ideală a *acestei părți*, spre deosebire de cea reală? Putem descifra în literatura caragialeană fantasma idealului? Dacă în realitate, Caragiale și caragialismul nu sunt faptele, ci numai aparențele lor, jocul comic până la dramatic și tragic, vesel și neașteptat până la absurd, sarabadă a unor straturi succesive de aparențe, dirijate de întâmplare, coincidență, șansă, ghinion, fatalitate? Dacă e așa, atunci *Kir-Ianulea*, bunăoară, trebuie citită în altă cheie. Disecția critică descoperă în scrisul lui Caragiale *combinații de energii* ce vin dintr-un sistem de planuri suprapuse, niveluri de realitate și ficțiune, precum și din *jocul* acestora. Problema fundamentală, argumentează criticul, este a raportului conflictual, de natură ontică, între realitate și ficțiune. Miza conflictului constă în faptul că ficțiunea pare realitate. Sub mișcările și replicile pitorești, acționează *pârghiile reale ale mașinăriei de iluzionare și des-iluzionare*. Planurile se multiplică și se suprapun într-un *fără de sfârșit*. Ficțiunea își găsește, în piesele de teatru, diverse forme de întrupare scenică, așezate în trepte, încât, în “compunerea de ansamblu” (vezi *D-ale carnavalului!*), iluzia se construiește peste iluzie și este la rândul ei suportul unei alte iluzii. În gramatica teatrală caragialeană “numele înscrise de autor în lista de persoane a pieselor, puse să se miște prin scenele lor, nu merită calificativele de stupizi, inculți, vicioși (cum îi gratulează critica românească de peste 100 de ani). Ele sunt concepute și lansate în ficțiunea atotcuprinzătoare ca măști cu chip, imitând pe cel uman, fiecare servind energia planului ficțional.” În comentariul de acum al lui Mircea Tomuș – interpretări de *mare decizie* - protagoniștii sunt *simili umani*, reacționând la semnul *maestrului păpușar*, făcând ceea ce li se cere să facă. Criticul (în mizanscena exegetică) fixează reflectoarele, inventariază recuzita, îi cere publicului îngăduință pentru “aranjamente”, își face vizibile indicațiile de regie și conchide : “să recapitulăm...” Este și gestul prudent al criticului, apărându-i lui Caragiale șansele de viitor, care s-ar putea constitui într-o știință despre Caragiale.

Caragiale după caragiale lasă impresia că s-a spus totul despre *ispita de a exista* în eternitate a *noului* Caragiale, deși strategiile rămân neepuizate: “*suntem convinși că am deschis porți pentru cercetări viitoare*”.

VALENTIN MARICA

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

MONUMENTE DE ARHITECTURĂ BISERICESCĂ RĂSĂRITEANĂ

BISERICA DE LEMN „SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL”

BISERICA DE LEMN „SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL” din TÂRGU-MUREȘ a intrat în conștiința publică de aproape un secol și jumătate, ca biserica în a cărei clopotniță a poposit, la 16 ani, tânărul Eminescu, în drumul său spre Blaj, Mica Romă. Despre acest episod din biografia lui Eminescu vorbește și George Călinescu.

Se știe foarte bine că Eminescu cel Tânăr, stăpânit de dorul Blajului, de unde „a răsărit soarele românismului”, a urmat, pe jos, venind de la Cernăuți, un drum pe valea Mureșului, dinspre Bicăz sau Dorne, cu popasuri în diferite locuri. Sigur însă poetul a trecut prin Reghin, iar odată ajuns la Târgu-Mureș, la 1 iunie, în opinia lui Augustin Z. N. Pop, a poposit și la Hanul „La Calul alb”, dar și în bisericuța de lemn, în a cărei clopotniță ar fi fost „găzduit” de protopopul Partenie Trombitaș, unde se spune că ar fi rămas peste noapte, culcat pe un maldăr de fân proaspăt.

S-a speculat că un pasaj din romanul *Geniu pustiu* ar „evoca” acest episod: „Clopotul cel dogit gemea bolnav în turn și și toace se izbea de stâlpii clopotniței... M-am covrigat în clopotniță cu dinții clănțănind și muiat până la piele; părul meu cel lung îmi cădea peste ochi; mânuțele mele albe și reci le băgam în mânecile ude. Așa am stat toată noaptea”.

Clopotnița bisericii

Oricum, mureșenii au pus o placă memorială pe „hanul” cu pricina („Așezatu-s-a această placă comemorativă pe acest edificiu, fost odinioară hanul „La Calul alb”, astăzi, 13 septembrie 1936, întru amintirea popasului făcut aici în vara anului 1866, acum 70 de ani, de către marele nostru poet Mihai Eminescu, în trecerea prin Târgu-Mureș. Vizionar de 16 ani atunci, a devenit mai târziu cea mai înaltă expresie a poeziei românești și a aspirațiilor de unitate națională a neamului românesc. Admirație și recunoștință nemuritorului poet”), iar hrisovul bisericii de lemn, la rândul său, face referiri la trecerea lui Eminescu prin acel loc.

*

Deși este indubitabilă existența românilor în acest spațiu geografic (Târgu-Mureșul e atestat documentar la 1332), încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea, nu există mărturii despre existența unui lăcaș de cult românesc decât în secolul al XVIII-lea.

De-abia în 1737, în Conscriptia episcopului Inocențiu Micu Klein, la Târgu-Mureș e înregistrată o parohie cu 60 de familii, dar nu sunt date despre existența vreunui preot sau a vreunei biserici.

Traian Popa, în **Monografia Orașului Târgu-Mureș**, 1932, (p. 215) menționează că, în 1750, creștinii români de rit grecesc (practic, toți credincioșii români, nefăcându-se diferențe între uniți și neuniți) cumpără un teren pentru construirea unei biserici și a casei parohiale aferentă.

Biserica de lemn, ridicată pe cheltuiala comerciantului Andrei Grecu și a soției sale, pe terenul situat pe actuala stradă Andrei Șaguna, nu s-a păstrat și nici nu sunt mărturii despre meșterii care au construit-o și nici cum arăta.

Preot paroh al acestei biserici a fost George Maior, tatăl unei viitoare mari personalități ale epocii, Petru Maior.

George Maior este și primul protopop al Protopopiatului Scaunului Mureș, înființat în aceeași perioadă.

a

Biserica a fost obiectul unor dispute în 1761, între românii neuniți, care erau majoritari, și cei uniți. În ciuda faptului că numărul uniților era mai mic, încercarea neuniților de a-l îndepărta pe preotul George Maior a fost zădărnicită și cu sprijinul autorităților maghiare. Nici procesul care a urmat nu a fost, în final, în favoarea neuniților, deși, într-o primă instanță, ei au obținut câștig de cauză.

În 1780, după cum susține Ioana Cristache-Panait, în lucrarea sa, **Biserici de lemn, monumente istorice din episcopia de Alba Iulia, Mărturii de continuitate și creație românească**, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1987, p. 290, biserica a ars cu toate bunurile aflate în ea, „prin negrija căplanului Ioan”, după cum menționează Petru Maior în **Istoria bisericilor românilor**.

Protopop al Târgu-Mureșului în acea perioadă era Ioan Bob, cu sprijinul căruia, după ce a devenit, în 1783, episcop de Blaj, în 1794 se ridică prima biserică românească de piatră în Târgu-Mureș, aflată pe Str. Andrei Șaguna nr. 13.

Timp de 32 de ani, neuniții nu au avut biserică, de-abia în 1793 aceștia reușesc să înceapă să-și ridice propria biserică de lemn (cumpărând cu 550 de florini de la Maria Ilyes terenul), care a fost terminată doar în 1814, (cu tot cu pictura interioară, realizată de zugravii Popa Nicolae și Ban Vasilie), din cauza „intervenției Guberniului din Cluj”, potrivit Ioanei Cristache-Panait.

*Maica Domnului cu Pruncul în brațe
(Icoană împărătească pe iconostas – stânga)*

Biserica a fost ctitorită de negustorul Stoian Constandin și soția sa, Siriana, precum și de alți credincioși, după cum reiese din pisană din dreapta altarului: „S-au cumpărat acest loc de de biserică de dumnealor jupănu Stoian hagi Constandin cu soția sa Siriana. Au facut și biserică din temelie au zugrăvită oltariu și fruntariu cu icoanele. Deîmpreună sânt ctitori Cerög Laslo, Stoian Ienachie, Sabo Radu, Moldovean Ianus, Bucură Demeter, Sabo Demeter, Cadar Demeter, fiind preot paroh și protopop eparhii, Vasile Pantea, zugravi Popa Nicolae, Ban Vasilie ano 1814”.

Mormântul lui Constandin Stoian (1739-1811) se află în colțul sud-estic al bisericii, în cimitirul care înconjoară lăcașul de cult, aceasta, deteriorându-se, a fost înlocuită cu o copie, în 2003.

*

Această biserică nu a mai putut satisface însă nevoile religioase ale comunității românești, ajungând într-o stare jalnică, fiind, în opinia primului primar român al Târgu-Mureșului, Emil Dandea, „o rușine a comunei și a religiunii majorității covârșitoare a poporului român, a religiunii dominante”, ajungându-se la decizia ridicării Catedralei Mari a orașului, a cărei piatră de temelie a fost pusă la 10 mai 1925, ziua Proclămării Independenței României, de către episcopul Nicolae Ivan, în prezența ministrului Cultelor, Alexandru Lapedatu, și a fostului prim ministru, poetul Octavian Goga.

Iisus Hristos învățător, icoană împărătească pe iconostas – dreapta

Biserica face parte din Parohia Tg. Mureș IX, care a luat ființă în anul 1990, prin Hotărârea Permanenței Consiliului Eparhial Alba Iulia, și deservește nevoile spirituale ale credincioșilor din zona Alea Carpați, Gara Mică și Revoluției, desprinzându-se din parohia I. Au slujit ca preoți în această bisericuță **Ioan Popovici, Nicolae Panovici, Partenie Trombitaș, Nicolae Măneguțiu, Ștefan Russu, David Lazăr și Sămărghițan Aurel.**

În 1957, s-au executat lucrări de consolidare a pereților exteriori ai bisericii, cu câte trei stlpi de stejar pe fiecare parte și cu două bare de fier în interior. Între 1985 - 1988, prin grija pr. Aurel Sămărghițan, biserica a fost ridicată cu 1,10 m, pe un soclu de beton, iar pereții interiori au fost căpușiți cu un rând de lambriuri.

În 1990, odată cu reînceperea activității de cult, s-a introdus gazul metan, curentul electric, iar pentru tragerea clopotelor s-a montat un sistem electric automat. S-a refăcut și acoperișul, (construit în două pante repezi, până la altar, cu șarpantă acoperită cu șindrilă) punându-se șindrilă nouă, și s-a construit în interiorul naosului, cafasul, pentru corul bisericii.

Tot atunci, a fost dotată cu carte bisericească și obiecte de cult.

Biserica, de o deosebită valoare artistică, etnografică și istorică, jucând un rol important în destinul ortodoxiei în acest spațiu, este

monument istoric, fiind inclusă pe Lista Monumentelor Istorice din 2004 la nr. 295, având codul LMI: MS-II-A-15496 (str. Doicești - în realitate, str. Mitropolit Andrei Șaguna - nr. 13).

*

Din punct de vedere arhitectural, Biserica „Sfântul Arhanghel Mihail” se situează în linia tradițională a bisericilor românești de lemn, cu un plus baroc, fără stridențe, impus de circumstanțele arhitectonice ale epocii imperiale.

Actuala înfățișare a bisericii este consecința duratei destul de mare a lucrărilor de construcție, ceea ce a determinat și o diferență a materialelor de construcție și a abordării tehnice, din fericire fără a fi afectată unitatea structurală, care nu a avut de suferit nici în timp, cu ocazia diferitelor lucrări de reparație și restaurare.

Într-o primă variantă, cea de la începutul construcției, într-o structură tipică – naos, pronaos și altar, dispuse pe axa longitudinală - biserica avea formă dreptunghiulară, cu absidă poligonală în cinci laturi, nedecroșată.

Până la încheierea picturii interioare, 1814, biserica se extinde cu o tindă/pridvor, în partea de vest, în continuarea pronaosului. Cu siguranță, construcția pridvorului a fost impusă de dorința de a se ridica și un turn-clopotniță. Un element de originalitate, de identitate și distincție al acestei biserici, atipic, îl constituie bulbii octogonali de la turnul-clopotniță, nespecifici bisericilor ortodoxe, întâlniți în spațiul mureșean doar la Biserica „Sfinții Arhangheli” din Sărmașu. Turnul-clopotniță e constituit dintr-un corp prismatic, cu un acoperiș în trunchi de piramidă, prelungit cu un bulb mare, octogonal în secțiune plană, continuat cu un lanterou cu opt deschideri ajurate pe intrados, apoi de un alt bulb, de dimensiuni mai mici, dar de aceeași formă octogonală, turnul încheindu-se cu sâgeata cu sferă și cruce.

Pridvorul, de 3,64 X 7,60 m, a fost inițial închis doar pe jumătate, apoi a fost închis integral, devenit, practic, a patra încăpere a bisericii. În stânga se află o scară, care permite accesul în turn, până la lăcașul clopotelor.

Tot aici se află și toaca de lemn și cea de metal. Clopotele vechi, cel despre care vorbește și Eminescu se află la Școala din Sângeru de Câmpie, cel mic, și la Biserica reformată din localitatea Papiu Ilarian, cel mare.

Intrarea în pronaos, lung de 7,40 m, e centrată pe peretele lat de 7,10 m, fiind formată din două canaturi.

Primezul care separă naosul de pronaos e înalt de un metru și e construit din grinzi și scânduri.

Naosul are dimensiunile 7,95 m (spre nord) X 8,08 m (spre sud) X 7,33 (spre est). Dacă tinda e tăvănită, în pronaos și naos, bolta e semicilindrică, retrasă de la linia pereților, sprijinită pe 10 arce dublouri.

Deschiderea bolții e de 6,19 m, distanța dintre pereții laterali fiind de 7,35 m.

Ferestrele actuale, câte trei pe fiecare parte, au fost redimensionate la una dintre restaurări, de la 0,74 m X 0,84 m, la , la 1,00 m X 0,59 m.

Poditura bisericii e din scândură, în trepte, diferența de înălțime fiind de 0,10 naosul față de pronaos și tot cu 0,10 m, altarul față de naos.

Naosul e despărțit de altar printr-un iconostas cu o decorație bogată, acesta fiind amplasat în punctele de pornire (stânga-dreapta) a laturilor absidei.

Pe partea superioară a iconostasului e un coronament, la centru aflându-se o cruce pictată cu imaginea lui Hristos răstignit, cu brațele trilobate la capete și cu volute sculptate. La baza crucii, în stânga și în dreapta, se află câte o icoană, fiecare având ramele cu extradossul sculptat în frunze de acant. Cele două icoane, reprezentând pe..... sunt continuate spre părțile laterale, în descreștere, cu sculpturi în lemn, forme vegetale cu curbe și contracurbe, într-o desfășurare sinuoasă.

Ușile împărătești sunt situate pe axul central al iconostasului. Ele au două canaturi traforate și sculptate, în țesătura de palmete și semipalmete fiind prinse șase medalioane, trei la stânga și trei la dreapta: sus, Maica Domnului în dreapta, iar în stânga Arhanghelul Gavril, din scena Bunei Vestiri. Celelalte patru medalioane îi reprezintă, pe tron și cu Evanghelia în mână pe evangheliștii Matei, Marcu, Luca și Ioan.

Icoanele împărătești de pe iconostas îi reprezintă, de la stânga la dreapta, pe Sf. Nicolae, Maica Domnului cu pruncul în brațe, Isus Învățător și sf. Arhanghel Mihail.

Pe iconostas, deasupra icoanelor împărătești, dar la dimensiuni mici, se află, la primul nivel icoane reprezentând diverse scene biblice: „Nașterea Preceștii”, „Prezentarea Mariei la templu”, „Nașterea lui Iisus”, „Botezul lui Iisus”, „Tăierea împrejur”, „Bunavestire”, „Duminica Florilor”, „Învierea lui Isus”, „Înălțarea lui Iisus”, „Pogorârea Duhului Sfânt”, „Sfânta Treime”, „Schimbarea la față”, „Adormirea Maicii Domnului”.

Icoană de pe iconostas

Al treilea nivel de icoane e reprezentat de portretele celor doisprezece apostoli, câte șase la stânga și șase la dreapta, față de axul ușilor împărătești.

Altarul, poligonal, cu laturi inegale și cu boltă, are două ferestre, una de 1,0 X 0,59 m, dispusă pe axa principală, iar cealaltă, mai mică, pe prima latură a absidei, de la sud. Lumina este discretă, tainică. Iluminarea este asigurată de un candelabru sculptat în lemn, cu patru becuri.

Bârnelor pereților altarului se leagă de cele ale naosului cu cheutori „în coadă de rândunică”. Altarul e acoperit cu un fel de semicupolă din fâșii curbe.

Încălzirea în altar, ca și în naos, se face cu gaz, cu câte o sobă de teracotă.

În altar, absidele sunt decorate integral cu pictură, scene de mare diversitate, între care: „Sfânta Troiță”, pe care e înscris și anul realizării picturii, 1814, „Duminica Tomii”, „Când s-a pogorât Iisus la iad”, „Dumineca mironosițelor”, „Învierea lui Iazăr”, „Cum s-a înălțat Iisus la tatăl”, „Cina din Emaus”, „Binecuvântarea apostolilor”, „Împărații Constantin și Elena”,

Pictura bisericii este opera a doi zugravi din școala de la Feisa (județul Alba), după cum reiese din Pisanie: Popa Nicolae și Ban (Bon?) Vasile, deși, cercetătorul Nicolae Sabău distinge trei zugravi, primul rămânând necunoscut, fiind autorul unor scene din naos, de pe bolta semicilindrică, realizate anterior picturii din 1814, dar acesta, e „stângaci în desen și compoziție”. Spre deosebire de acesta, ceilalți doi se disting prin „temeinice cunoștințe de meșteșug și o iscusință plină de vervă”, fără note „personale” ale vreunui dintre ei, semn că au lucrat în „echipă”.

**NICOLAE BĂCIUȚ
GHEORGHE ȘINCAN**

SĂRBĂTOAREA SFINTELOR PAȘTI ÎN SATELE MUREȘENE

Satul mureșean va rămîne, încă, o lume în care lucrurile sînt pătrunse de duhul frumuseții și făcute cu sufletul. Aici, oamenii muncesc, își spun rugăciunile și se gîndesc la ce au făcut și ce vor mai face, respectînd tradiții multimilenare, în armonie fiind cu tot ceea ce-i înconjoară, cu natura, cu cosmosul.

Sărbătoarea Paștilor fiind una dintre cele mai mari și mai „ținute” sărbători, este normal ca ea să implice pregătiri deosebite, care încep încă de la „lăsatul secului”, cînd se oficiază o serie de rituri de purificare și profilactice.

Chiar dacă „pregătirile” pentru sărbătoare s-au modernizat, unele se mai păstrează în forma lor inițială: mai sînt femei care „șurluie” cu cenușă vasele folosite peste an, își văruiesc pereții casei, spală podelele, ferestrele și ușile, scot totul din odăile casei afară, la înșorit.

Acum se schimbă lenjeria patului, la icoane și la blidele de pe pereți se pun ștergare curate. Fețele de pernă și cele de masă se schimbă și ele. Putem spune că sărbătoarea, marcînd trecerea dintr-un anotimp în altul, presupune și implică de fiecare dată, reînnoirea. În Joia Mare, preotul sfințește Pîinea Paștilor iar credincioșii se duc la biserică și participă la liturghie, care prilejuiește citirea celor 12 evanghelii. Vinerea nu se lipsește de la ceremonialul religios consacrat Prohodului Mîntuitorului Iisus Hristos și nu se mănîncă nimic pînă la apusul soarelui. Zilele Săptămîinii Mari sînt rezervate spoveditului la preot, urmată de luarea sfintei cuminecături. Se fac apoi ultimele pregătiri pentru sărbătoare: bărbații curăță ograda, sîmbăta se sacrifică mielul de Paști iar femeile pregătesc bucatele rituale: pasca, cozonacul, friptura de miel, drobul, sarmalele și vopsesc ouăle. Se pregătește îmbrăcămintea nouă. Nu e posibil ca de Paști vreun membru al familiei să nu îmbrace ceva nou.

Pâinea Paștilor și vopsitul tradițional al ouălor cu foi de ceapă la Deda (aprilie 2006)

Pâinea Paștilor la Sînmihaiu de Pădure (aprilie 2008)

Aceste zile premergătoare sînt rezervate și unor rituri de purificare, de sîmbătă pînă luni, bătrînele satului nu mănîncă nimic. Este așa-numitul „post negru” care durează pînă după sfințirea Paștilor. În noaptea de sîmbătă spre duminică, în biserici se face slujba Învierii. Se

veghează cu foc și lumină aprinsă, iar după ce preotul a anunțat Învierea, credincioșii iau „Paști” și se întorc la casele lor. În ziua de Paști, consumarea bucatelor rituale este precedată de luatul „paștelui”. Cel ce ia „paștele” se întoarce cu fața spre răsărit și rostește „Hristos a înviat!”, la care i se răspunde „Adevărat c-a înviat!”. Toți cei care se întâlnesc după slujba de Înviere se salută cu „Hristos a înviat!” și ciocnesc ouă roșii în semn de iertare și dragoste. Paștele, cea mai mare sărbătoare a primăverii, este și o sărbătoare a bucuriei, fiindcă primul cuvânt pe care l-a rostit Mântuitorul după Învierea Sa a fost „Bucurați-vă!”.

În aceste zile, oamenii din Sînmihaiu de Pădure și Fărăgău îl mai sărbătoresc, încă, pe cel care a ieșit primul la arat în primăvara aceea. Pregătirile își au originea în începutul aratului, când cel mai harnic gospodar era urmărit de obștea satului. „Îl urmăresc să vadă sigur care-o ieșit primu’ la plug”. Tradiția impunea ca o obligație a primului plugar „să se deie udat”. În sarcina „udatului” cad pregătirea mâncărilor din cadrul petrecerii din final și plata muzicanților. Tot el procură și băutură. La Fărăgău, organizarea obiceiului începe cu o săptămână înainte, răstimp în care se aleg chizeșii, fugacii și se tocimesc muzicanți, care vin a doua zi de Paști la casa plugarului să-l ia și să-l ducă „la Tău”, de unde plugarul va fugi la biserică din sat pentru a trage clopotele. De aici vine și numele obiceiului – „Fuga din Tău”.

Sărbătoarea plugarului – Fărăgău 2006 Pogăniciul – Sînmihaiu de Pădure – 2008

La Sînmihaiu de Pădure, în prima zi de Paști, odată cu cel care a ieșit primul la arat, este sărbătorit și cel care mîină vitele cînd se ară – „pogăniciul”. El trebuie să fie un fecior neprihănit și harnic, iar alegerea lui ca „pogănici” reprezintă recunoașterea acestuia ca membru al colectivității satești, sărbătorirea lui constituind un rit de inițiere în muncile agricole. Urmărit de cei șapte „fugari”, pogăniciul fuge pe „răzoare”, apărîndu-se cu o curea și încercînd să nu fie prins. Trebuie să treacă rîul, să ajungă la biserică și să tragă clopotele, semn că întrecerea a luat sfîrșit. Astăzi, chiar dacă obiceiul se mai practică, el s-a schematizat și deritualizat, fiind mai degrabă un spectacol, principala atracție constituind-o acum masa și jocul de la casa sărbătoritului.

Analizat însă în forma lui tradițională, în întreaga lui complexitate, obiceiul suscită un interes aparte, datorită actelor ceremoniale care ne evidențiază funcțiile sale de fertilitate și apotropaică, alături de elementele etnografice componente. Amintim că gospodarului care ieșea primul la arat, primăvara, pe de o parte, i se atribuia și funcția de element mediator între populația satului respectiv și forțele supranaturale, iar pe de altă parte era investit de colectivitate cu puteri obștești. Aratul este un act sacru, asociat fecundității pămîntului, în care plugul are o semnificație falică, iar pămîntul (cîmpul, brazda) este asociat trupului feminin. Udarea plugarului se înscrie în credința acțiunii benefice a apei, ca agent fertilizator, de bun augur, de rodnicie a țarinilor, de curățire și purificare înainte de începerea unui ciclu greu, al muncilor agricole de vară și de toamnă.

Păstrarea acestui obicei constituie un semn de rezistență în fața timpului, un semn de noblete a ființei noastre, a nepierderii unor tradiții pe care alți europeni, luați de val, le-au pierdut de secole.

Cercet. șt. MARIA BORZAN

INSTITUȚIA ROMULUS GUGA

L-am cunoscut mai degrabă... postum. În anii '70 ai tinereții mele bucureștene, premergători stabilirii definitive în Târgu-Mureș, revista „Vatra” era extrem de bine primită de intelectualitatea Capitalei, nu rareori

surclasând revistele literare în vogă. Pot spune chiar că ea, revista, și ei, redactorii, în frunte cu Romulus Guga, mă familiarizaseră „de la distanță” cu ambianța de înaltă culturalitate pe care mă așteptam să o regăsesc *live* la Târgu-Mureș, îndulcindu-mi „surghiunul” liber asumat. O vreme chiar așa s-a și întâmplat, până la marea dihonie pluripartinică de după '89, care a fărâmițat, stupid, lumea literară.

Fapt este că, din varii motive și din amânări pe care acum le regret, un amplu interviu radiofonic avându-l ca interlocutor pe Romulus Guga n-am mai apucat să-l realizez, deși, pe viu, pe redactorul-șef al „Vetrei” îl mai zăream uneori în împrejurări festive, dar nu îmi aduc aminte să fi schimbat, în afară de saluturi, mai mult decât câteva cuvinte, atunci când îmi propusese o rubrică de critică muzicală la „Vatra”. Colaborarea a fost însă foarte scurtă, rezumându-se la un singur episod, deoarece maternitatea repetată îmi ocupa mai toată vremea.

Abia după dispariția lui am înțeles cât de important este pentru un gazetar să-și ducă totdeauna gândul până la capăt, depășindu-și condiția, mai ales când e vorba

de personalități de statură uriașă, precum cea a lui Guga. Dar... pierdusem trenul.

Am încercat să-mi repar greșeala cultivându-i amintirea și opera în posteritate, cu puțină pricepere a unui muzician, în spațiul - niciodată la dimensiunile unei reviste literare - al cotidianului la care lucrez. Minuțioasa „trudă” mi-a oferit șansa extraordinară de a mă apropia de doctorița Voica Foișoreanu, soția regretatului scriitor, la rândul-i intelectual de elită, personalitate complexă și fascinantă, datorită căreia, de fapt, am înțeles dimensiunea uluitoare, inegalabilă, a moștenirii culturale a lui Romulus Guga.

Va mai trece însă vreme până când lucrurile se vor așeza în matca lor firească. Romulus Guga nu este numai un scriitor, un dramaturg, un

poet, un gazetar de linia întâi, ci o instituție culturală de prim rang, care se cuvine a fi cinstită cu toate onorurile. Rândurile de față, ca și colaborarea la editarea acestui volum nu se doresc a fi decât un modest exercițiu de admirație.

MARIANA CRISTESCU

Foto: *Romulus Guga înregistrat pentru radio de Mariana Cristescu

***Eugen Jebeleanu și Romulus Guga**

***Vernisaj la Galeria „Vatra”**

Nevoia de Literatură Română

Literatura română în școală rămâne încă tributară unor structuri anarhice și, de cele mai multe ori, ilogice. Este evident că școala resimte și ea schimbări de tot felul, odată cu apariția unor noi „stăpâniri”. Se schimbă guverne, se schimbă și metode, manuale, direcții. Iar asta începând cu anul de grație, 1989, când s-au deschis niște drumuri ce se doreau a fi aducătoare de echilibru pentru școala românească. Reforma generată de ministrul Andrei Marga promitea mult și multora. Și era una necesară. Însă după ea, potopul. Manualele alternative au intrat într-o concurență neloială, autorii și editurile au făcut cam tot ce le-a stat în putință să transforme aceste alegeri într-un business profitabil, alți celebri anonimi, autori de culegeri ce conțin soluții miraculoase pentru a primi nota maximă la bacalaureat, scot an de an, ediții identice, dar cu altă copertă și cu alt preț, fără ca cineva să aplice vreo cenzură în acest sens. Cred cu tărie că atunci când este vorba de școală, cenzura trebuie să existe. Nu se poate să derutăm profesori și elevi cu tot soiul de cărți magice (avizate, culmea, cele mai multe, de ministerul învățământului!) din care unii fac bani grei pe...nimic. Altfel spus, multe și mărunte interese la mijloc, scăpând cel esențial – o pregătire reală și în acord cu necesitățile momentului, a elevilor.

Programele și manualele păcătuiesc „pe ici, pe colo, adică în punctele esențiale”. Există, încă, deși se vorbește de vreo douăzeci de ani de „scuturarea podoabelor” programelor, un volum mare de autori și opere care trebuie predate și asimilate apoi de către elevi. Există, de asemenea, o foarte proastă împărțire a acestei materii, pe anii de studiu. Clasa a X a, bunăoară, este extrem de împovăraătoare, într-un singur an de studiu se cer a fi predate proza, poezia, dramaturgia, curente și ideologii literare. Imens. Cu câțiva ani în urmă, în clasa a X a trebuia studiată doar proza, în anul următor, poezia și dramaturgia ș.a.m.d. Nefirescul este la tot pasul. Manualul – stufos și el, se îndoaie sub „greutatea” programei. Autorilor de programe și manuale, a celor din Ministerul Educației, Cercetării și Inovării le scapă un lucru esențial. Noi nu pregătim filologi. Pregătim - sau ar trebui să reușim să o facem – lectori avizați. Oamenii care să înțeleagă un text, fie că este un text poetic, un text în proză, publicistic, științific sau de altă natură. Elevii noștri, după 12 ani de studiu al limbii și literaturii române ar trebui să aibă un limbaj îngrijit, un vocabular dezvoltat, ar trebui să fie stăpâni pe o limbă română curată și frumoasă (nu de plastic, cum a ajuns ea astăzi, depășind stadiul de „limbă de lemn”), s-ar impune să poată purta o discuție indiferent cât de înalt este palierul pe care

aceasta se așază, ar trebui să poată relaționa având o suplețe a gândirii generată de lecturile parcurse, ar trebui să știe să redacteze o cerere, un proces-verbal, un memoriu de activitate etc. Ar trebui să aibă, prin urmare, o cultură generală, iar nu una atât de specializată. Paradoxal, elevii stăpânesc un limbaj de specialitate (pe care îl vor uita, odată cu trecerea bacalaureatului), însă nu au un vocabular elementar, nu pot, de cele mai multe ori, să transmită ceea ce simt, gândesc, nu pot, alteori, să înțeleagă o anume formulare sau o anume cerință mai complex elaborată. Lipsesc din vocabularul lor curent cuvinte uzuale, existând însă unele mult prea specializate, care rămân străine, în cele din urmă, pentru fiecare dintre ei. Sunt termeni care nu-i îmbogățesc în vreun fel, dar care le populează mintea în vederea examenului de bacalaureat și-atât.

Nefirescul acesta are rădăcinile în nefirescul așezării unui întreg sistem de învățământ căruia îi scapă tot mai mult din vedere cei doi vectori care îl compun – elevul și profesorul. Profesorul trebuie să preia din mers toate ineptiile și anomaliiile la care trebuie să se supună, încercând apoi să filtreze lucrurile în așa fel încât să prezinte un demers logic și coerent în fața elevilor săi. Profesorul trebuie să afle foarte târziu că faza județeană a Olimpiadei de Limba și Literatura Română este în 10 ianuarie, adică după cinci zile de la întoarcerea elevilor din vacanța de iarnă ș.a.m.d. Concluzia? Timp insuficient pentru pregătire, elevi care au renunțat la a mai participa la acest concurs care nu-i încurajează ci, dimpotrivă îi ajută mult să se îndepărteze de el. Un alt motiv ar fi acela că în aceeași dată au fost stabilite mai multe olimpiade, așa încât elevii au renunțat la limba română pentru...engleză, de exemplu. Deloc benefică această suprapunere! *Olimpiada de română* a fost mereu, evenimentul numărul unu al anului școlar. A fost concursul cel mai înalt al limbii române, unde elevii s-au îndreptat cu răbdare și pasiune și drag, de fiecare dată. Dacă până acum, fiecare nivel de studiu își desemna finaliștii pentru etapa națională, alegând elevii situați pe primele trei locuri (cu condiția obținerii unei medii peste 9.00), anul acesta doar elevul situat pe locul I a ajuns la etapa națională, deoarece... nu mai sunt bani. Și-atunci, fără bani, ministerul a zis: unul singur, cel mai bun! Prin urmare, s-a golit sacul; ministerul, inspectoratul școlar al județului organizator (Bihor, anul acesta) nu mai are bani pentru așa ceva.

MIOARA KOZAK

(Continuare în pagina 21)

(Urmare din pagina 20)

Așa încât, un elev pasionat de literatura română nu are șansa să învețe mai mult, să beneficieze de o pregătire de performanță, doar pentru că este *al doilea* într-un județ. În schimb, tot din anul acesta a fost introdusă o nouă probă la etapa națională a olimpiadei de limba și literatura română, o probă de echipă, urmărind elemente de cultură și civilizație românească, probă existentă până acum la gimnaziu și care, a cuprins din acest an și liceul. E foarte probabil că există cineva în ministerul învățământului extrem de pasionat de etnologie, folclor ș.a., dar ar fi de bun simț să nu pună profesorii (pentru că ei, nu elevii, caută materiale, fac cercetare, fac portofolii) să mai facă și o astfel de pregătire a elevilor într-un timp extrem de scurt (etapa națională a fost plasată la început de februarie). Proba nou introdusă are mai multe inconveniente. Mai întâi, ea este un concurs între dascăli, nu între elevi, mai apoi, nota finală o primește echipajul, adică din nou irelevant, nefiind astfel stabilită contribuția fiecărui elev (dacă ea există). Echipajul este format din elevii ce formează lotul național al județului respectiv, pregătit pentru faza națională. În cazul ciclului liceal, sunt patru elevi, din patru clase diferite, diferiți și ei ca nivel de cunoștințe, dar și ca putere de cuprindere a unui fenomen atât de complex cum este cultura și civilizația românească.

Trebuie să spunem că în județul Mureș Centrul de Excelență pentru Limba și Literatura Română a fost un eșec. Înființat și...dizolvat, mai apoi. Aceste centre de excelență au menirea de a pregăti performerii naționali. Inițial, strategia părea bună, erau chemați să predea acolo cei mai buni profesori din județ, erau prezenți acolo cei mai buni elevi din județ. Nu mai există Centru de Excelență pentru Limba și Literatura Română, doar pentru matematică. Necesitatea lor era acută. Un profesor care pregătește unul sau mai mulți elevi pentru olimpiadă (indiferent dacă este vorba despre etapa locală, județeană sau națională), face aceste pregătiri din/în timpul lui liber, neplătit, nerăsplătit în vreun fel. Firesc ar fi ca acești elevi să fie pregătiți în centrele de excelență, iar profesorii care îi pregătesc acolo, să fie răsplătiți pentru munca lor. Facem suficientă muncă neplătită. Iar răsplata nu este o diplomă primită de profesor, care nu face altceva decât să se adauge peste multe altele, lipsite de valoare. Profesorii au și ei nevoie de bani, profesorii nu trebuie să își sacrifice din timpul lor, un timp pentru aceste pregătiri. Iar pentru ca nimeni să nu-și aroge merite pe care nu le are, ar trebui, firesc, să se spună că elevul X, premiant la etapa națională, a fost pregătit la/de centrul de excelență.

Rămânând în sfera nemulțumirilor, bacalaureatul este un examen care, în această

formă/formulă, nu își mai justifică existența. Examenul oral de anul trecut, de pildă, nu a fost altceva decât o comunicare stereotipă, elevii spunând (și nu din vina lor!) toți, cam aceleași lucruri. Nu comentăm aici calitatea textelor alese pentru proba orală a examenului de bacalaureat de anul trecut. Vom spune, totuși, că, din păcate, conținutul subiectelor reflectă o gândire sau o atitudine distorsionată și păguboasă pentru tânărul absolvent. Alcătuitoarii subiectelor au ignorat chiar exigențele pregătirii unui absolvent de liceu la Limba și Literatura Română, pe fondul cunoașterii istoriei societății și culturii românești. Este extrem de important acum, în contextul integrării europene, să ne situăm în actualitate. Actualitatea, însă, nu există fără tot ceea ce a stat înaintea ei, fără acele borne, pe care cultura românească s-a așezat definitiv. Nu putem ignora autorii reper ai literaturii române, utilizând pentru proba orală preponderent texte nonliterare, și acestea de o calitate îndoielnică și, ele însele, discutabile în conținut.

Lucrurile nu s-au îmbunătățit în vreun fel. Mult contestatele subiecte de oral de anul trecut, pentru anul acesta nu și-au făcut încă apariția, în nici un fel. Nici măcar ca structură, să știe profesorul și elevii în ce va consta examenul oral de bacalaureat 2009, la limba și literatura română. Și ne despart doar două luni de acest examen. Nu mai punem la socoteală că ar fi mai mult decât firesc ca elevul să știe din clasa a IX a, de la început de ciclu liceal, în ce va consta examenul pe care el îl dă peste patru ani, deoarece toată pregătirea lui ar trebui să meargă în acel sens. Nu să fim în situația în care mergem pe băjbăite până când vom rămâne în întuneric. Definitiv! Depinzând de un ministru, de altul, de un guvern, de un președinte... școala trebuie să stea în afara acestor realități politice și să își urmeze cursul ei firesc, nefiind nevoită să intre în grevă (mi se pare extrem de trist ca educatorii unei țări să trebuiască să intre în grevă!), în partid(e), în coaliții, în jocuri de tot felul.

Proba scrisă a examenului de bacalaureat este și ea, așa cum ne-am obișnuit, așezată într-o degringoladă specifică celor care hotărăsc drumul pe care o ia (razna!) literatura noastră. Anul trecut, ministerul a elaborat o sută de variante de subiecte pentru examenul scris. De teamă ca elevii să nu le memoreze și pentru că – chipurile! – s-a lucrat muuult (și prost!) la ele, subiectele pentru examenul scris nu au fost publicate decât la început de martie, timp insuficient pentru discutarea și parcurgerea lor integrală, atâta timp cât fiecare materie de bacalaureat vine cu ale ei o sută de variante de examen. Elevii nu dau bacalaureatul doar din literatură română, nu-i așa?

(Continuare în pagina 21)

(Urmare din pagina 21)

Au fost și acestea contestate, pe bună dreptate, și s-a sperat refacerea lor, înlocuirea, ordonarea, îndreptarea greșelilor, măcar.

S-a întâmplat că în toamnă, la începutul noului an școlar nimeni nu știa dacă vor mai apărea sau nu, subiectele pentru examenul scris, publicate. Trebuie spus că s-a ajuns la această nefericită formulă din dorința de transparență a ministerului și de teama ca nu care cumva să le mai scape printre degete celor mai mari de pe-acolo subiecte care apoi se vindeau ca la tarabă, în plin București european. Așadar, proba scrisă, și ea cu hibeile ei. Termenul „eseu” folosit abuziv și derutant, formulări incorecte și contradictorii prin cerință etc. Subiectul I, un text poetic „la prima vedere”, are 9 cerințe care, odată rezolvate, nu duc la înțelegerea textului respectiv. A corecta câteva greșeli de ortografie, a căuta sinonime contextuale, a găsi câteva figuri de stil sau a numi tipul de lirism existent în text, nu înseamnă nici pe departe înțelegerea textului respectiv. Frumusețea poeziei rămâne nedeazăluită, iar elevul poate primi un punctaj maxim, rezolvând corect toate cele nouă cerințe. Complet nefiresc și nedrept! Dincolo de acest aspect, subiectul al III –lea, bazat pe cunoștințele acumulate în cei patru ani de liceu (solicitând cunoașterea operelor, așezarea lor într-un context sau altul) devine oarecum părtăș cu elevii mai puțin pregătiți, defavorizând elevii care au pregătit temeinic acest examen. Din cele o sută de subiecte, în jur de 25 sunt din romanul modern, de exemplu. Adică un sfert din materia verificată este Camil Petrescu (autor valoros, nimic de zis!), iar Eminescu are patru subiecte unde poate fi folosit. Mai mult, formularea acestora ajută elevul să poată opta *pentru o singură poezie* din creația eminesciană. Și-atunci, un elev care o fi reușit patru ani să se fofileze și să-l ignore pe Eminescu, acum este chiar ajutat să o facă. Chiar dacă, poate, măcar acum, pentru bacalaureat ar fi învățat ceva și, forțat de împrejurări, ar fi știut în cele din urmă câteva texte eminesciene. El este ajutat să cunoască mai temeinic, după 12 ani de limbă și literatură română, o singură poezie din Eminescu. Exemplele pot continua; Minulescu are multe texte poetice, romane, în defavoarea lui Bacovia, de pildă. Nu știm cine și cu al cui gir stabilește sau, mai bine spus, restabilește niște criterii axiologice, stabilite de multă vreme. Autorii literaturii române au fiecare dintre ei locul lor, mai în față, mai la mijloc, mai în spate, nu putem noi să trasăm acum, noi paliere valorice.

Dacă la începutul anului școlar nu se știa ce se va întâmpla cu bacalaureatul la limba și literatura română anul acesta, o primă versiune a fost aceea că vor apărea subiectele pentru examenul scris 2009, publicate, cândva, pe internet. O a doua versiune a

fost aceea că anul acesta nu vor mai fi publicate nici un fel de subiecte pe internet. Varianta trei: doamna ministru a precizat că vor apărea subiectele publicate, apoi că nu este de acord cu publicarea lor, ceva mai încolo ni s-a spus să se ia ca bază de lucru subiectele din anul trecut, apoi că vor apărea subiectele noi la 1 martie 2009, subiecte la care lucrează un colectiv mare și foarte serios de profesori din toată țara, ca, în final, la 1 martie să apară, totuși, subiectele pe internet, dar nu altele, ci cele de anul trecut, cu foarte mici modificări. Întrebarea care se naște este: are cineva interesul să ne plaseze în ceață de fiecare dată? Ministerul dorește un bacalaureat luat de fiecare elev, sau un bacalaureat luat foarte bine, de fiecare elev? Atunci, dacă variantele de subiecte pentru scris existau, de ce nu au fost publicate din septembrie, ca ele să poată fi parcurse în întregime și în timp de către profesori împreună cu elevii? De ce ne supunem noi, cu toții, unor ineptii stabilite de mai marii momentului? De ce părerea noastră nu este ascultată niciodată? De ce ea nu contează? Cu fiecare ocazie facem propuneri, sugestii, observații în relație cu procesul de învățământ și cu sincopalele înregistrate în cazul limbii și literaturii române. De fiecare dată, aceste intervenții au rămas fără răspuns. Încotro ne îndreptăm?

Debusolarea generală a devenit o stare de permanență pe care o acceptăm cu toții, dintr-o comoditate specifică nouă. Trebuie și noi, profesorii, să fim ajutați și nu doar încurcați de un sistem ineficient. Trebuie împreună să găsim calea prin care să îi apropiem pe elevii noștri de carte, de lectură. Ei nu au nici o vină că au plonjat într-o lume fără repere, nu au nici o vină că adolescența lor de-acum, nu mai seamănă cu adolescența noastră, nu au nici o vină că săptămâna lor are 35 de ore de studiu la care se adaugă studiul individual, meditațiile pe care unii le fac, antrenamente sportive la care unii participă, iar a doua zi o iau de la capăt. Multe materii, multe pretenții, multe informații, iar timpul lecturii, s-a cam dus. Ușurați programele, scoateți din orar materii fără nici o relevanță, dar care mai fac o catedră cuiva, introduceți *ora de lectură*, dați-ne răgaz să facem și astfel de lucruri cu elevii noștri, dar nu din timpul nostru liber (și așa limitat și în mare parte dedicat studiului) și nici din timpul lor. Orarul școlar poate cuprinde o astfel de oră (nefiind o oră *în plus*, ci o oră *în locul* altei ore), care, apoi, poate prinde pe un teren fertil și poate duce la înțelegerea cititului ca fenomen absolut necesar oricărei societăți, în orice moment de dezvoltare al ei. Limba română, literatura în general, rămân cele două dimensiuni care îi ajută pe elevii noștri în alcătuirea lor interioară. Literatura și școala este, din păcate, acum, o relație compromisă.

Dragă Nicule, nu știu dacă știi

Dragă Nicule, nu știu dacă știi,
dar au ieșit poeții pe străzi,
mărșăluiesc intempestivi
de parcă vor să-și revendice acest anotimp.
Au ieșit cu sculele lor meseriașe
făcute în atelierele uimirii eterne,
au ieșit să-și dea singuri de lucru
și tot singuri să se plătească.
Așa fac ei de fiecare dată,
sunt solidari și dau o mână de ajutor
celeilalte mâini, gata să primească.
Dragă Nicule, nu știu dacă știi,
dar au chei tubulare de diverse sensibilități
cu care desfac mugurii ramurilor telescopice;
repară adjectivele defecte
de germinează semințele la prima cheie;
asistă la nașteri,
trag de capetele firelor proaspete de iarbă
până la înțărcatul verdelui lor;
măsoară cu metrul antic
odele de la tot pasul.
O dată pe an, numai o dată pe an, acum,
fac și alpinism edilitar; se leagă cu pânze de
păienjeni

și spală cu vodcă petele din soare,
să ametească cei ce numai îl privesc.
Dragă Nicule, nu știu dacă știi,
aerul s-a deschis la baieră, e mai darnic ca
altădată.
Se respiră vitaminele depărtărilor înseninate.
Inerția a scăpat pământul din mâini;
cămășile s-au deschiat la gât
și cravatele s-au lărgit nepăsătoare pe lângă
acestea;
mașinile s-au întors din garajele calde
și-și fac cuiburi proaspete pe acele tot mai
nervoase
ale cadranelor de viteză de la bordurile lor.
Acolo vor naște pericole mari.
Dar ce mai contează,
doar poezia e pe țeava tuturor pornirilor și nu
altceva!
Seropozitivi din naștere,
poeții nu fac decât lucrarea lui Dumnezeu!
Dumnezeu se cheamă acum primăvară
și se strigă pe numele mic:
-Hai să mergem, nu contează unde!

RĂZVAN DUCAN

3 aprilie 2009

OCHIUL DOMNULUI

Cineva ne spunea:
“Luna este Ochiul
Domnului”.
Într-o noapte
a fost eclipsă de ...Ochi
Nu mă vede, mi-am spus
și am păcăuit întâia oară
Am scris cu creionul:
“Dacă nu-l văd, nu mai
cred”
De după Lună el mă privea
cu milioane de ochi.
De fapt, eram înlăuntrul
Ochiului
Celor de departe
Pământul le părea
Ochiul Domnului.

Era Ochiul meu și a încă
șase miliarde.

UNICA SOLUȚIE

Intru direct în subiect
și ies tot atât de repede.
Unii se plâng că nu mă
înțeleg...
Atunci îmi aleg modul de
viață,
imperativul
Aceia continuă să
cârcotească:
“Vrea mai multă putere...”

Cei pe care îi vreau
nu mă vor.
Pe cine nu vreau
mă invocă.
Mi-a rămas ultima soluție:
Măine
inversez polii
Pământului.
Poate atracția și
respingerea
se vor inversa.

RUGĂ

Dă-mi, Doamne, putere
să fac lacrima vis!
Dă-mi, Doamne, vrere,
să alung umbrele,
să limpezesc zărilor!
Să poată veni
cu aripi albe
îngeri de iarnă,
dar de lumină
la poarta săracilor.

ANICA FACINA

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Curier

LĂSAREA LA...VATRĂ

Numele de „vatră”, în general, ilustrează cel mai bine și într-un grad înalt ideea de căldură, apartenență la un grup înrudit, siguranță și libertate de opinie, asemeni cuvântului – pereche „familie”. Revista „Vatra”, serie veche și demult nestinsă, de la Târgu-Mureș, și sora ei, de la Oradea, „Familia”, sunt spații de manifestare ale spiritului creator, dintre cele mai ospitaliere. Inițiativa de-a re-lua „Vatra” din punctul de unde a rămas, cu disparițiile dureroase, de numere și de nume, reprezintă, oarecum în tăcere, o întoarcere necesară și așteptată a celor care mai păstrează spiritul adevărat al acestei reviste, o revenire la adevăr, la izvor, cu tot ce presupune modernul și riscurile sale. Bucuria celor care azi plămădesc „Vatra veche” este comparabilă cu cea specifică ostașilor cărora li se împlinește lăsarea la vatră. Ajunși de unde au plecat, acumulând experiențe, formare și dorința de-a continua o tradiție pe nedrept uitată, scriitorii de la „Vatra veche”, asemenea celor de la bucureștena „Dilema veche”, depășesc, prin notorietate, atracția în rândurile cititorilor de literatură adevărată.

ELENA M. CÎMPAN

A REÎNVIAT "VATRA" VECHE

De curând, a apărut "Vatra veche" numărul unu, pe frontispiciul căreia scrie "Lunar de cultură editat de Asociația "Nicolae Băciut" pentru descoperirea, susținerea și promovarea valorilor cultural-artistice și profesionale Serie veche nouă Anul I, nr. 1, martie 2009". Directori de onoare sunt Romulus Guga și Mihai Sin, redactor-șef Nicolae Băciut, redactori - Răzvan Ducan, Lazăr Lădariu, Valentin Marica, corespondenți - Melania Cuc, Elena M. Cîmpan, Darie Ducan, Cleopatra Lorințiu și Ioan Matei. În argumentul redacției, apărut pe prima pagină, se scrie: "Această nouă *Vatră veche* apare din dorința celor care, trăind în acest spațiu de cultură și civilizație, doresc să se regăsească în paginile unei publicații în care s-au regăsit aproape două decenii. Și cum acest lucru n-a mai fost posibil, din rațiuni pe care nu merită să le analizăm, acum și aici, am dat curs dorinței celor care au sentimentul că Vatra lui Romulus Guga le-a fost confiscată. Le-o restituim. Restul depinde de ei, de noi, care credem că provincia

literară nu e o sintagmă stigmatizabilă". Trebuie să recunoaștem că apariția este o surpriză de proporții care înceară reînnoirea firului publicației ctitorite de Ioan Slavici, Ioan Luca Caragiale și George Coșbuc, cu seria "Romulus Guga", în litera și duhul tradiției, cu seria nouă "Nicolae Băciut". Cum în "republica literelor" nu este niciodată aglomerație, se speră ca "Vatra veche" și "Vatra" să meargă înainte ca și "Dilemele" bucureștene, acoperind mai eficient dorințele celor care scriu și citesc.

VICTOR ȘTIR

(Mesagerul, 22 martie 2009)

Asociația "Nicolae Băciut" pentru descoperirea, susținerea și promovarea valorilor cultural-artistice și profesionale a scos de sub colbul uitării revista "Vatra veche" fondată de Ion Slavici, I.L. Caragiale și George Coșbuc în anul 1894. Începând cu luna martie, ne vom bucura de noua "Vatră veche", care apare din dorința celor de la Tg. Mureș care vor să se regăsească în paginile unei publicații care i-a găzduit aproape două decenii. Publicația este coordonată de Nicolae Băciut – redactor-șef, având printre corespondenți și pe bistrițencele Melania Cuc, Elena M. Cîmpan și Cleopatra Lorințiu. Director de onoare este Romulus Guga. Lună de lună ne vom întâlni cu cărțile și fragmente din opera celor mai cunoscuți scriitori din acest spațiu de cultură și civilizație românească.

MENUȚ MAXIMINAN

(Răsunetul, 24 martie 2009)

DOMNULE BĂCIUȚ,

Nimic nu-i nou sub soare! Vatra DVS. e și veche prin radacină, dar și nouă prin ceea ce rodește. Este ca și femeia ieșita din coasta barbatului și totuși, vi se aseamnă.

.Ideea este chiar curajoasă, nebună de frumoasă în aceste momente de criză de toate felurile. Mă simt onorată că mă țineți aproape. O seară bună și voi reveni cu gânduri de la Bruxelles...

MELANIA CUC

Stimate D-le Băciut,

E o idee foarte bună. Cred că orice subiect legat de muzeu este binevenit. Pentru mine ar fi despe icoane etc.

Cu bine,

ADRIANA ANTIHI

Să fe într-un ceas bun, La mulți ani... Noii
Vatra veche!!

În rest, numai de bine!

EVA SZEKELY

Am primit (mulțumiri!) și eu și Mirela primul număr din *Vatra veche*. Felicitări. E o împlinire care se cuvine a fi păstrată, perpetuată și dezvoltată. Am să amintesc despre ea la *Luxul lecturii*. Te mai pot ajuta și cu altceva? Cu gânduri frățești,

DAN MUCENIC

Dragul meu,

Te felicit pentru revistă, nu am citit tot, dar voi acorda mai multă atenție săptămâna viitoare. Ariadna pleacă în Londra marți, Alan Brownjohn are lansare de carte, ar fi interesantă o notă pe această temă?

Săptămâna viitoare la Ploiești se desfășoară Festivalul "N Stanescu", nu vii?

GABRIELA PETRI

Nicule,

Ideea e extraordinară. Bineînțeles că voi fi alături de tine. Tu ce crezi că m-ar prinde mai bine???? Știi că aş putea să fac interviuri cu preoții români din satele zonei, unde s-ar include și istoricul fiecărei parohii și fiecărui sat (totul în spiritul continuității); aş putea face eseuri politice și/ sau culturale, interviuri cu personalități, poezie etc.

RĂZVAN DUCAN

Nicu,

Te felicit din tot sufletul și *Vatra veche* este surpriza și evenimentul anului.

VICTOR ȘTIR

PS Eu am lăsat textul pentru *Istoria...* volumul al doilea. Cum mai stau lucrurile cu cartea?

Excelență,

Suntem pe poziție și vom trimite texte. Suntem onorați și mulțumim pentru invitație!

ȘTIRII

Ești extraordinar....

DOINA COCIȘ

Felicitari sincere și la cat mai multe numere!

DAN BRUDAȘCU

Dragule,

Eu am lipsit trei săptămâni din țară, am fost la târgurile de carte de la Ierusalim și Paris, sunt foarte obosit acum, dar vom discuta mai pe îndelete. Bună ideea ta, să văd unde o să-mi gădesc și eu locul, poate pun osul la treabă și scriu niște proze. Pupături deocamdată,

ION MATEI

V. Gheorghita – Nud, Colecția Nicolae Băciut

Dear Nikalay,

Din partea mea, e OK! Am încă o "nostalgie" marcată pentru perioada când publicam consecvent la rubrica *FILTRE...* Desigur că și alte dezvoltări ar fi acum posibile, funcție de cum și cu cine se așează totul în pagină...

Stamy (CRISTIAN STAMATOIU)

D-le Băciut,

Am fost tare bucuros de prounere, drept pentru care am și scris aceste două texte. Văzând apoi *revista*, avântul mi-a mai scăzut, dar vă trimit, totuși, ce-am scris, menționând că în *acest gen, stil* aş prefera să colaborez. Am mai publicat și cronici la cărți, evenimente, dar nu mă pot lăuda cu performanțe...și am crezut că-i bine să știți. E drept că, întotdeauna, m-a tentat gazetăria, așa, ca să pot spune și eu în gura mare. ...Dar sunt destul de bătrân ca să-mi fac iluzii, așa că nu vă faceți probleme să-mi spuneți oblu ce și cum!

Cu toata stima,

IULIAN DĂMĂCUȘ

Semne bune anul are,

Felicitări și... La mai mare!

AUREL PODARU

Dacă poți, fă-o, căci vorba aceea, ce-i făcut e bun făcut!!!!

Mă uit acum pe arhiva lui Tom (Gh Tomozei). Concluzia e că rămâne tot ce facem, ca radiografie a clipei.

Eu, personal, îți doresc mult succes.

Probabil știi că Suplimentul meu, "Ecart", și-a încetat apariția, după ce eu am plecat în Franța, cică nu mai aveau bani. (*Trustul Economistul* a zis asta, îți vine să și râzi, erau toți patronii milionari în euro !!!)

În realitate, nu au știut să gireze situația. În realitate, era o nevoie mare de un supliment

de artă, cultură și mai avea management artistic, pagini de literatură universală etc.

Vezi, acum cu literatura pe internet oamenii au impresia că asta... rămâne! Ajunge ca un server să nu funcționeze și totul e în aer!!! Sincer, doar litera imprimată e sigură, poate sunt demodată, dar am pierdut atâtea lucruri pe internet încât acum sunt mult mai sceptică.

Hai, fă-l, că merită!!!! Succes!

CLEOPATRA LORINȚIU

Dragă Dle Băciuf,

Da, aș vrea. Dar ce frecvență va avea revista? Lunară? Aș scrie cateva cronici de carte pe număr, dar scurte. Nu știu ce mărime avea *Vatra*.. Dacă e lunară e bine.

Ce piesă? Dintre cele publicate luați ce fragment vreți. Celelalte pentru volumul următor încă nu sunt gata, sunt în parte transcrise, dar necorectate, dar dacă chiar doriți un fragment inedit, în sensul că nu a mai apărut publicat pe hârtie, găsesc...

DARIE DUCAN

Vai, Bădie,

Ce de surprize! N-am deschis/citit la timp scrisorile, dar e mai mult decât îmbucurătoare povestea cu *Vatra veche*! Și...culmea, m-am regăsit și eu prin paginile ei. Și am citit și propunerea. Și îmi place ideea. Și vă mulțumesc pentru ea. Da, pot încerca o cronică literară, de ce nu? Ar fi bine să știu cu ce ritmicitate trebuie să se întâmple, să văz de față sau...fețe-fețe.

Felicitări!

MIOARA KOZAK

Dragilor

La cca. 5 mile de locul unde-mi duc tihnită existență de decenii, se află Hipodromul Santa Anita, locul unde elita "lumii ecvestre" participă săptămânal la curse hipice. Într-o zi, s-a prezentat la curse un cetățean cu un cal mai puțin dotat, mai pe românește o "mârțoagă."!

Întrebat asupra șanselor pe care le are, omul a răspuns candid: n-am nicio șansă, dar gândiți-vă în ce companie sa află amărâtul meu de bidiviu. Așa sunt și eu. Umilă, modestă și neînsemnata mea persoană se află în rolul "mârțoagei" din Santa Anita. Cum aș putea refuza o asemenea onorantă companie?

În plus, din rațiuni care momentan îmi scapă, mă aflu, fizic, în California, pe malul Oceanului Pacific, iar mental alături de voi, în frumosul, cochetul și pitorescul oraș de pe malul râului Maris. Vă mulțumesc pentru onoarea, cinstea și privilegiul care mi-l faceți.

Cu aceeași cordialitate,

DWIGHT

Domnule Băciuf,

Vă mulțumesc pentru invitație și răspund cu plăcere. Am citit numărul precedent al revistei *Vatra veche* pe care mi l-ați trimis și urmăresc cu interes pagina dumneavoastră din *Cuvântul Liber*. Vă admir pentru modul în care adunați în jurul dumneavoastră poezii, scriitorii și cititorii într-o frumosă și armonie, de la "Dunăre... la Atlantic"...

Din luna iunie, ne mutăm la Chicago, unde am să încep un program de rezidență. Știu că voi fi ocupată, dar sper să găsesc timp să particip la evenimente culturale și să citesc ce-mi place. Îmi pare rău după Iowa City și sper să țin legătura și cu românii de aici și cu societatea culturală românească pe care am înființat-o aici. Atașez două poezii.

Salutări dragi,

LIGIA GRINDEANU

Distinse Domn,

Cu respect și elocință mă închin în fața acestui eveniment cultural de excepție.

De la peste 10,000 km de pământul de care m-am desprins fără a mă rupe, salut această laudabilă inițiativă care demonstrează - dacă mai era nevoie - că roditorul pământ al Transilvaniei, falnicul Ardeal, dispune de valori intelectuale de primă mărime, persoane dispuse să ducă mai departe moștenirea culturală lăsată de înaintașii noștri. Tuturor celor implicați în aceasta nobilă activitate, un sincer succes și felicitări.

Cu deplină cordialitate,

DWIGHT LUCHIAN-PATTON

Dragă Nicu,

Îți mulțumesc foarte mult și te felicit pentru... foarte multe lucruri. Unul dintre ele e revista abia (re)născută.

Bineînțeles, îmi va face mare, mare plăcere, să colaborez, dar e și o mare cinste.

Să-mi spui doar data ultimă a predării textelor. Probabil voi scrie cronică, recenzie, eventual articole despre evenimente cu care am intrat în contact.

Încă o dată, mulțumiri și SUCCES!!!

BIANCA OSNAGA

Dragă Nicu,

La fel de onorată m-aș simți și eu. Așadar, să pornim. Te îmbrățișez,

GABRIELA MOCĂNAȘU

P.S. Cum am ceva timp mai mult îți scriu mai în detaliu.

Atlas liric

Cu adevărat

Numai pietrele plâng
Cu adevărat
Când li se face dor
De mușchiul verde-
Ochiul tău sărat
Și mâna care stă de veghe.

Numai izvoarele aduc
Întristare
Când le curg șiroaie dorurile
Din cosițele fetelor-
Zâmbetul tău furat
Mister de care-mi este sete.

Zborul cade în petale
Astăzi
De verde care nu există
Albastrul cel deschis spre tine,
Spre mine zarea e închisă.

Iowa City, Februarie, 2007

Ceea ce ni se intamplă

Ceea ce ni se intamplă
Nu ajunge
Ziua cu ore
Miezul clipei- scrum
În necroite zale, la răscruce
Iubirile au parcă gust de fum.

Eu te visam
În cartea nedeschisă
Adus de-albastre regăsiri șirag
Și-am înțeles târziu
Că nu sunt tristă
Șoptitul dor
Ți l-am adus în prag.

E dansul tău
Ți-e lumea la picioare
De-ai încerca
Să-ti cânti iubirea iar
Eu ți-aș ieși cu râurile-n cale
Lumina să o treci peste ocean.

Iowa City, Ianuarie, 2009

LIGIA ANA GRINDEANU

Psihologism românesc

De multe ori, ca mulți, trecând prin orașele țării noastre, m-am întrebat care e motivul pentru care cele mai multe clădiri, fie case de locuit, fie instituții, fie magazine, fie case de nebuni sau discoteci sunt gri. De când s-a făcut Bacovia zugrav? Eu știam că e un foarte mare poet. Sunt derutat. De ce sunt gri clădirile? De ce sunt gri blocurile comuniste unde intimitatea e milimetric delimitată astfel încât să nu pătrundă în a vecinului decât cu urechea? Comunismul, dacă e să dăm vina pe el nu e, totuși, o doctrină sobră fie și numai pentru că începe cu o revoluție.

S-ar putea zice că și solemnitatea poate începe cu o revoluție, da, dar nu așa de trâmbițat și cu atâta avânt – oricum, asta necesită o altă discuție. Totuși, ce justifică atâta gri al clădirilor? Imensități de gri, potopuri de gri, herghelii de gri, diluvii nu de alb și negru amestecat, ci de gri purulent, de vinovăție gri, de necesitate și de corupție gri. De unde, Doamne Dumnezeule, atâta gri și de ce? De ce nu facem și noi casele, clădirile, instituțiile publice colorate, în culori vii(totuși, decente!) ca în alte părți ale acestei Familii în care noi stăm la ușă? Pentru că noi am ales o culoare care să ascundă murdăria, să o acopere, să nu se vadă jegul dacă o mașină, în goana ei nebună, va stropi casa aflată, cel mai probabil, la șosea. Iată pesimismul nostru cotidian, cuantificatul gri concret care ascunde un necuantificabil gri abstract. Ca să am și puțin optimism numesc acest pesimism vigilență, dar din păcate murdăria nespălată sau care, iată, ne-a devenit criteriu, există. Gravităm în jurul ei când ne facem casa, parcă ea ar locui în camerele ei. Aceste elemente de psihologism mărunț, de aramă dată pe față sunt eminamente românești. Nu ar fi tocmai exactă varianta care ar afirma că suntem un popor prea grav ca să facem din orașe un carnaval al culorilor, suntem în Balcani, oricât ne-am declara noi Bavarii sau Elveții ale estului. De aceea clădirile noastre sunt parcă văruiate cu baclava, cu colivă, cu o pătimire a tristeții proscrișe.

Oricât am juca șah cu noi înșine ca popor, rezultatul tot o remiză va fi, nu pentru că noi și oglindirea noastră vom fi la fel de abili, ci pentru că albul și negrul pieselor se vor face pastă gri uniformizând și jocul și și ceea ce înseamnă el.

DARIE DUCAN

OCHIUL CICLOPULUI

VATRA, FOAIE ILUSTRATĂ PENTRU
FAMILIE (1894)

Cornel Marcu

COMNENII

În vinerea celei de-a treia săptămâni a sfântului și marelui post din anul mântuirii 1071, clopotele mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul, de lângă Brussa, răspândeau o tristețe adâncă peste colinele Bitiniei. Cu puțin timp în urmă se sfârșise în brațele mamei sale, tânărul *generalisim* al armatelor Orientului, Manuel Comnenu. Primul din cei opt copii ai lui Ioan Comnenu și Ana Dalasena, mândria și speranța Comnenilor. Începuse cariera armelor sub

supravegherea tatălui său, încă pe vremea când Isac, fratele tatălui, nu urcase pe tronul Bizanțului. Noblețea familiei, succesele militare în luptele cu turcii selgiucizi, l-au ajutat să urce repede treptele ierarhiei bizantine, făcând din nou numele Comnenilor, popular prin tabere.

Căsătorit cu o nepoată a vestitului general Nichifor Botaniatul, viitor împărat, a fost numit mai întâi *protostrator*, ca în scurt timp să i se încredințeze comanda supremă a armatelor orientale, iar după moartea tatălui, survenită cu patru ani în urmă, să fie înălțat la marea demnitate de *protopraedros* și *curopalatos*. De numele lui se legau cele mai ambițioase vise ale mamei sale, celebra Ana Dalasena, care îl voia încununat cu diadema imperială. Pentru acest vis trăise și luptase Ana, suflet mare și ambițios, de când în urmă cu patrusprezece ani, soțul ei Ioan refuzase tronul în favoarea celor din familia Dukas. De atunci nu trăise decât cu acest gând: unul din fiii ei să urce pe tronul socotit că li se cuvenea de drept prin Isac, fratele bărbatului ei. I-a urât pe Dukași și-i ura și acum cu aceeași ură nestinsă. Pentru ea nu erau decât niște uzurpatori demni de dispreț.

Toate speranțele se risipiră ca norii de tămâie ridicați din cădelnițele călugărilor spre bolțile bisericii împreună cu glasurile armonioase. Manuel, dragostea și nădejdea ei, vis neîmplinit, sta întins în raclă printre lumânări și scuturi. Când, în urmă cu trei zile, primise la Constantinopol vestea că zace bolnav într-o mănăstire din Bitinia, plecase îndată, călătorind zi și noapte, oprind numai pentru a schimba caii. Credea cu tărie că prezența ei îi va salva fiul. Când ajunse în chilia unde agoniza, cei din jur scoaseră strigăte de uimire.

(Fragment de roman)

Redactor-șef fondator seria nouă

ROMULUS GUGA

Director de onoare

MIHAI SIN

Redacția

Nicolae BĂCIUȚ,

redactor-șef

Redactori:

Mariana Cristescu, Răzvan Ducan,

Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Valentin

Marica, Cristian Stamatoiu

Correspondenți : Bianca Osnaga, Melania Cuc, Elena M. Cîmpan, Darie Ducan, Cleopatra Lorințiu, Ioan Matei, Claudia Șatravca (Chișinău), Daniel Renon (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Ligia Grindeanu (SUA) Dwight Luchian-Patton (SUA)

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu pot fi preluate fără acordul editorului. Copyright© Nicolae Băciut 2009 *Email : nbaciut@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie.